

Nr 232.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omreglering av folkskolinspektionsområdena samt löne- och pensionsreglering m. m. för folkskolinspektörer; given Stockholms slott den 11 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen

dels besluta,

att avlöningen till folkskolinspektör skall från och med år 1920 utgöra 5,300 kronor, därav 3,500 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor, dock att för folkskolinspektör, som av Kungl. Maj:t tillsatts genom förordnande på viss tid, lönen skall minskas med 200 kronor;

att ortstillägg därjämte skall utgå med 400 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattar Stockholms stad, därest han är där bosatt, samt med 500 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som är där bosatt;

att arvodet till vikarierande folkskolinspektör skall, där Kungl. Maj:t ej i särskilt fall annorlunda förordnar, utgå med 4,300 kronor för kalenderår räknat;

att högsta pensionsunderlaget för folkskolinspektör skall utgöra 4,300 kronor; samt

att för expenser skall utgå till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkskolinspektör ävensom till å ledig befattning vikarierande folkskolinspektör dels ersättning med 300 kronor för år, dels ock därutöver, så

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 204 häft. (Nr 232.)

länge riksdagen för ändamålet beviljar medel, tilläggsersättning med 300 kronor för år, dock att folkskolinspektör, som är tjänstledig, skall av honom tillkommande ersättning och tilläggsersättning för expenser till sin vikarie avstå 300 kronor för år räknat, såvida icke Kungl. Maj:t i särskilt fall bestämmer, att han skall avstå högre belopp;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de föreslagna avlöningsförmåner skola gälla de villkor och bestämmelser, som i sådant hänseende äro stadgade i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 255) angående avlöningsförmåner åt folkskolinspektörer m. m., dock med följande ändringar och tillägg:

att, därest statsanställd ordinarie befattningshavare i undervisningsväsendets tjänst, vilken befordras till folkskolinspektör, i sin föregående tjänst åtnjutit avlöning med högre belopp än folkskolinspektörs begynnelseavlöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg såsom folkskolinspektör, att hans avlöning i sistnämnda befattning icke kommer att understiga hans avlöning i den förra tjänsten eller, om avlöningen i denna varit högre än folkskolinspektörs slutavlöning, befattningshavaren genast skall erhålla den högsta för folkskolinspektör stadgade avlöningen, varjämte, där sådan befattningshavare icke såsom folkskolinspektör erhåller högre avlöning än han i sin föregående tjänst uppburit, honom skall tillgodoräknas för uppflyttning i högre lönegrad såsom folkskolinspektör den tid, varunder han innehaft den föregående befattningen, efter det han i denna senast uppflyttades i högre lönegrad;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

att semester må, efter därom i varje särskilt fall gjord ansökan, kunna av skolöverstyrelsen medgivas folkskolinspektör intill högst en och en halv månad årligen och å tid, då sådant av överstyrelsen prövas kunna ske utan hinder för göromålens behöriga gång;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen;

dels förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträder befattning som folkskolinspektör, skall vara pliktig att underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande ordinarie folkskolinspektörer, vilka icke före den

15 november 1919 anmäla, att de vilja underkasta sig de nya avlöningsbestämmelserna och därvid fästade villkor och förbehåll, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande föreskrifter tillkommande avlöningsförmåner;

dels bestämma, att ordinarie folkskolinspektör skall tillhöra folkskol-lärarnas änke- och pupillkassa eller den anstalt för familjepensionering, som kan komma att ersätta denna, varvid som delaktighetsbelopp skall gälla lönen i högsta lönegraden; dock med rätt för den, som före tillträdet av inspektörsbefattningen är delägare i nämnda kassa med högre delaktighetsbelopp än det, som skulle tillkomma folkskolinspektör, att bibehållas vid det högre delaktighetsbeloppet, under villkor att han erlägger dels den mot det högre delaktighetsbeloppet svarande pensionsavgiften, dels därutöver en årlig tilläggsavgift, motsvarande det statsbidrag, som skulle utgå för skillnaden mellan folkskolinspektörs delaktighetsbelopp och det högre belopp, med vilket han är delaktig i kassan;

dels för anställande i ett från 34 till 52 ökat antal inspektionsområden av folkskolinspektörer med ovan angivna avlöningsförmåner och ersättning för expenser samt för bestridande av arvoden åt vikarierande folkskolinspektörer höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer med 188,000 kronor eller från 157,000 kronor till 345,000 kronor;

dels till bestridande av tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer anvisa på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 15,600 kronor;

dels ock höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till rese-kostnadsersättning åt folkskolinspektörer med 151,000 kronor eller från 149,000 kronor till 300,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars
1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anförde:

Avlöning m.
m. åt folkskol-
inspektörer;
omreglering
av inspek-
tionsområ-
dena m. m.

Under åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att beräkna en ökning av det på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer å 157,000 kronor med 245,000 kronor. Vidare har Kungl. Maj:t likaledes på min hemställan föreslagit riksdagen att beräkna en ökning av det på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer å 149,000 kronor med 151,000 kronor. I det vid statsverkspropositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 9 januari 1919 omförmälde jag, att den förstnämnda ökningen vore föranledd av dels ifrågasatt omreglering av de nuva-

rande inspektionsområdena och i sammanhang därmed ökning i folkskolinspektörernas antal, dels ock ifrågasatt löne- och pensionsreglering för nämnda inspektörer samt att den sistnämnda ökningen vore beroende av det ökade antal inspektörer, som komme att föreslås.

Ytterligare meddelade jag, att dessa ärenden då tarvade ytterligare beredning. Då sagda beredning nu avslutats, torde jag få på nytt anmäla berörda ärenden, och anhåller jag då att först få till behandling upptaga frågan om folkskolinspektörernas antal samt löne- och pensionsreglering för nämnda inspektörer och att därefter få övergå till frågan om resekostnadsersättning åt samma inspektörer.

Folkskolinspektörernas antal samt löne- och pensionsreglering för inspektörerna.

Med skrivelse den 31 augusti 1917 överlämnade folkskolöverstyrelsen en av styrelsen för statens folkskolinspektörers förbund till Kungl. Maj:t ställd framställning angående ny löne- och pensionsreglering för statens folkskolinspektörer samt höjning av de till folkskolinspektör utgående expensmedlen. Detta ärende remitterades till Löneregleringskommittén, och har sagda kommitté den 30 oktober 1918 avgivit utlåtande i detsamma.

Vidare har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 9 oktober 1918 avgivit nytt förslag dels till löne- och pensionsreglering för nämnda inspektörer, dels till omreglering av de nuvarande inspektionsområdena och i sammanhang därmed ökning i folkskolinspektörernas antal.

Innan jag närmare inlåter mig på dessa framställningar, torde jag få i korthet redogöra för nu gällande bestämmelser rörande folkskolinspektionen.

Frågan angående omreglering av folkskolinspektionen förelades först 1913 års riksdag (proposition nr 206). Det av Kungl. Maj:t då framlagda förslaget i berörda avseende grundade sig på ett av folkundervisningskommittén den 30 januari 1913 avgivet betänkande i ämnet jämte däröver från vederbörande myndigheter infordrade yttranden. I skrivelse den 30 maj 1913 angående regleringen av utgifterna under rikstatsens åttonde huvudtitel anmälde riksdagen, att riksdagen av vissa angivna skäl, däribland att det på grund av propositionens sena avlämnande icke varit möjligt för riksdagen att ägna propositionen en tillräckligt ingående prövning, icke bifallit Kungl. Maj:ts nyssnämnda förslag.

Till 1914 års senare riksdag avlät Kungl. Maj:t ånyo framställning i ämnet. I anledning av denna framställning har 1914 års senare riksdag, bland annat,

dels beslutat, att till folkskolinspektör skulle från och med år 1915 utgå lön i tre lönegrader å 1) 2,700 kronor, 2) 3,050 kronor, 3) 3,400 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,300 kronor, 1,450 kronor och 1,600 kronor och därjämte till folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattade Stockholms stad, därest han vore där bosatt, samt till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen vore förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som där vore bosatt, ortstillägg å 500 kronor; och skulle därvid iakttagas, att så länge från landsting ersättning utginge till folkskolinspektör i denna hans egenskap, avlöningen av statsmedel skulle minskas med ett nämnda ersättning motsvarande belopp och i följd därav såsom pensionsunderlag tjäna lönen i vederbörande lönegrad, samt

att till folkskolinspektör skulle utgå ersättning för expenser med 300 kronor;

dels medgivit, att folkskolinspektörsbefattning finge av Kungl. Maj:t tillsättas medelst konstitutorial eller genom förordnande för viss tid, dock att i sistnämnda fall den del av avlöningen, som motsvarade lönen, skulle minskas med 100 kronor;

dels godkänt vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av ifrågasvarande avlöningsförmåner;

dels föreskrivit, att en var, som med eller efter ingången av år 1915 tillträder befattning som folkskolinspektör, skulle vara pliktig att underkasta sig sagda villkor och bestämmelser;

dels bestämt, att ordinarie folkskolinspektör skulle tillhöra folkskollärarnas änke- och pupillkassa, varvid som delaktighetsbelopp skulle gälla lönen i högsta lönegraden; dock med rätt för den, som före tillträdet av inspektörsbefattningen vore delägare i nämnda kassa med högre delaktighetsbelopp än det, som skulle tillkomma folkskolinspektör, att bibehållas vid det högre delaktighetsbeloppet, under villkor att han erlade dels den mot det högre delaktighetsbeloppet svarande pensionsavgiften, dels därutöver en årlig tilläggsavgift, motsvarande det statsbidrag, som skulle utgå för skillnaden mellan folkskolinspektörs delaktighetsbelopp och det högre belopp, med vilket han vore delaktig i kassan;

dels ock för anställande i 34 inspektionsområden av folkskolinspektörer med nyssberörda avlöningsförmåner och ersättning för expenser samt för beredande av ersättning till vikarie för sjuk sådan inspektör, beräknad efter högst 3,000 kronor för år, med uteslutande ur riksstaten av det däri å ordinarie stat uppförda anslaget till arvoden åt folkskolinspektörer å 60,900

kronor, å samma stat uppfört ett förslagsanslag med titel: Till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, å 157,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet den 9 oktober 1914 (nr 255). I sagda kungörelse föreskrevs, bland annat, att arvode åt vikarie för folkskolinspektör skulle, där Kungl. Maj:t ej i särskilda fall annorlunda förordnade, utgå med 3,000 kronor för kalenderår räknat. I detta sammanhang torde böra erinras, att resekostnads- och traktamentsersättning utgår till folkskolinspektör enligt bestämmelserna för fjärde klassen i gällande resereglemente.

Vidare förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse nyssnämnda dag (nr 260) angående inspektion av folkskoleväsendet i stad, som ej deltagar i landsting, bland annat, att sådan stad, vilken anställt särskild folkskolinspektör för ledningen av sitt folkskoleväsen, skulle på ansökan av stadens skolstyrelse och efter folkskolöverstyrelsens hörande kunna av Kungl. Maj:t, på villkor som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva, tills vidare befrias från inspektion av sitt folkskoleväsen genom statens folkskolinspektör, dock att sådan befrielse icke skulle gälla granskningen och vitsordandet av skolstyrelsens ansökningar om statsbidrag.

Ytterligare förordnade Kungl. Maj:t genom beslut samma dag, att riket skulle från och med den 1 januari 1915 med avseende å inspektion av folkskoleväsendet vara indelat i 34 särskilt angivna inspektionsområden samt att folkskolinspektör skulle hava sin bostad å plats inom inspektionsområdet, som, med fästat avseende å kommunikationsförhållandena och övriga för inspektionsverksamhetens främjande betydelsefulla omständigheter, skulle bestämmas av folkskolöverstyrelsen efter förslag av inspektören, och skulle därvid beträffande Gottlands och Södertörns inspektionsområde iakttagas, att inspektören skulle vara bosatt på Gottland.

Slutligen utfärdade Kungl. Maj:t den 15 december 1914 instruktion för folkskolinspektörer (Svensk författningssamling nr 489).

I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1917 års riksdag, att tillfällig löneförbättring till statens folkskolinspektörer finge under år 1918 utgå till av Kungl. Maj:t konstituerad eller förordnad folkskolinspektör eller till vikarie å sådan inspektörstjänst, vars ordinarie innehavare förordnats att med avstående från de med inspektörstjänsten förenade löneförmånerna bestrida annan befattning i statens tjänst, med 700 kronor i första och andra lönegraden samt med 600 kronor i tredje lönegraden samt till annan vikarierande folkskolinspektör med 400 kronor, varjämte riksdagen beslöt, att den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå till ordinarie folkskolinspektör i samma ordning som lönen och till vikarierande folkskolinspektör i samma ordning som denne tillkommande arvode samt i övrigt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna

gott meddela. För bestridande av kostnaderna för omförmälda löneförbättring anvisade riksdagen på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 24,600 kronor.

Beträffande tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer för år 1919 har 1918 års riksdag fattat enahanda beslut.

Jag övergår nu till förberörda framställningar. Dessa avse, såsom förut nämnts, dels ökning i folkskolinspektörernas antal och omreglering av inspektionsområdena, dels ny lönereglering för folkskolinspektörerna.

A. Ökning av folkskolinspektörernas antal och omreglering av inspektionsområdena.

1. Ökning av folkskolinspektörernas antal.

Det nuvarande antalet folkskolinspektörer utgör, såsom i det föregående omförmäls, 34. I sin förutnämnda skrivelse den 9 oktober 1918 har folkskolöverstyrelsen föreslagit ökning av detta antal. Överstyrelsen erinrar därvid först om innebörden och omfattningen av det arbete, som för närvarande åligger inspektörerna.

Omfattningen
av inspektörernas
nuvarande arbete.

Ser man först på uppgifternas kvalitativa innebörd, framstår det med styrka, att det är stora krav, som ställas på en folkskolinspektör. Visserligen skall hans verksamhet framför allt vara av kontrollerande och rådgivande natur, men det är uppenbart, att han i mycket måste bliva den ledande i fråga om skolväsendet inom sitt inspektionsområde, även om det aldrig får förbises, att denna ledning städse bör ske genom förtroendefullt samarbete med lärarpersonal och lokala skolmyndigheter. I förhållande till lärarna inom området torde en inspektör i väsentliga avseenden få samma ställning som en rektor till lärarna vid den läroanstalt, som denne har att leda. I båda fallen fordras för ett framgångsrikt fullgörande av uppdraget icke blott genom studier och tjänstgöring förvärvade insikter och erfarenheter utan framför allt vissa rent personliga egenskaper. Detta har ock fått uttryck i folkskolinspektörsinstruktionen, där i fråga om de synpunkter, som skola vara bestämmande, då förord vid inspektörsutnämning, skall till Kungl. Maj:t avgivas, användas i det hela taget samma uttryck som i fråga om förord vid tillsättning av rektorsbefattning vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk. Det heter nämligen, att folkskolöverstyrelsen skall förorda den, vilken med hänsyn till insikter, erfarenhet och övriga för en folkskolinspektör företrädesvis erforderliga egenskaper finnes lämpligast för befattningen. Insikter, erfarenhet och vissa rent personliga egenskaper fordras icke blott med hänsyn till inspektörernas verksamhet i förhållande till lärarpersonalen. De krävas ej mindre, om han skall kunna rätt lösa sina uppgifter i förhållande till de lokala skolmyndigheterna. I väsentlig grad kommer det att bero just på folkskolinspektören, hans auktoritet, insikter, skicklighet och takt, om skolväsendet i de olika skoldistrikten skall präglas av en på samma gång sund och lugn utveckling. Slutligen må framhållas, att överstyrelsen i sin verksamhet i stor

utsträckning måste lita till inspektörernas hjälp, och att det därför i åtskilliga avseenden måste bli beroende av inspektörerna, om vid denna verksamhet tillbörlig hänsyn kan komma att tagas till olika bygders och orters lokala förhållanden och behov. Även för det arbete med folkskoleväsendet, som utföres av domkapitlen och länsstyrelserna, måste folkskolinspektörerna få stor betydelse, då detta arbete i de flesta fall kommer att grunda sig på av inspektörerna avgivna framställningar och yttranden.

Till den betydelsefulla kvalitativa innebörden av folkskolinspektörernas verksamhet kommer, att de arbetsuppgifter, som tillkomma en folkskolinspektör, äro till sin omfattning synnerligen betydande. Den tid, som upptages av inspektionsresor, kan på grundval av tillgängliga uppgifter beräknas till i medeltal omkring 170 dagar årligen för varje inspektör. Härtill kommer emellertid ett mycket omfattande och mangskiftande administrativt arbete. En inspektör har att granska och vitsorda alla rekvisitioner av statsbidrag för olika folkundervisningsändamål inom inspektionsområdet. Vidare har han att utföra en tidsödande granskning av de statistiska uppgifterna från skoldistriktet. Hans omdöme och godkännande fordras ock i fråga om byggnadstomter och byggnadsföretag för folkskoländamål. Till folkskolöverstyrelsen och vederbörande domkapitel skall han inlämna uppgifter och redogörelser av olika slag, och han har ock att svara på ett flertal remisser från Kungl. Maj:t och från olika myndigheter ävensom att gå skolstyrelser, lärare och lärjungars målsmän till handa med råd och upplysningar. Ej sällan måste han taga del i skolrådssammanträden och kyrko-tämmor. Därtill kommer, att en verksamhet, som i så stor utsträckning är förenad med resor, ofta under svåra förhållanden, måste i fysiskt hänseende ställa mycket stora fordringar på sin utövare.

a. *Behovet av ett större antal inspektörer.*

Överstyrelsen yttrar sig därefter angående behovet av ett större antal inspektörer.

När vid uppgörande av nu gällande indelning yppade sig tvivelsmål, huruvida det antal inspektörer, som nu finnes, vore tillräckligt för att inspektörerna tillkommande uppgifter skulle kunna ordentligt medhinnas.

I sitt över folkundervisningskommitténs betänkande om folkskolinspektionen den 3 mars 1914 avgivna utlåtande yttrade överstyrelsen angående rikets indelning i inspektionsområden bland annat följande: »Även överstyrelsen skulle finna det synnerligen fördelaktigt, om mindre områden än de av kommittén föreslagna kunde erhållas. Härigenom skulle inspektörerna säkerligen lättare bli i stånd att fylla sin uppgift såväl att öva kontroll som att giva råd och ledning. Överstyrelsen finner därför med hänsyn särskilt tagen till folkmängdens tillväxt och skolväsendets allmänna utveckling det ligga i sakens natur, att det antal områden, som nu föreslagits, icke kan innebära en slutgiltig lösning. Å andra sidan vill dock överstyrelsen instämma med folkundervisningskommittén däruti, att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, även med det nu framlagda förslaget en verksam inspektion kan åstadkommas.» Av detta utlåtande framgår otvetydigt, att, om än överstyrelsen ansåg sig kunna vänta en någorlunda effektiv inspektion med det av kommittén föreslagna antalet inspektörer, överstyrelsen dock helst velat föreslå ett större antal.

Föregående
uttalanden i
ämnet.

Frågan om ökning av inspektörernas antal hade överstyrelsen anledning att beröra redan i sitt den 15 juni 1916 avgivna utlåtande angående folkundervisningskommitténs betänkande om fortsättningsskolan. Därvid yttrade överstyrelsen sig nämligen i förevarande angelägenhet på följande sätt: »Den erfarenhet, som vunnits under den korta tid, folkskolinspektionen i sin förändrade gestaltning varit i verksamhet, är visserligen för litet omfattande för att överstyrelsen skall hava kunnat bilda sig en bestämd uppfattning om möjligheten för inspektörerna att fylla de många och betydelsefulla uppgifter, som enligt deras instruktion åligga dem, men redan nu är det dock klart för överstyrelsen, att inspektionsområdenas jämförelsevis stora omfattning i detta hänseende lägger betydande hinder i vägen. Svårigheterna för inspektörerna att hinna med allt, som tillhör dem, hava givetvis blivit än större på grund av den utveckling på folkskoleväsendets område, som för närvarande är att iakttaga, en utveckling, som i ej oväsentlig grad har sin orsak just i den genomförda förändringen i folkskolinspektionen men också i de nya grunderna för statshjdrag till folk- och småskolor. Skola nu inspektörerna kunna göra sin tillbörliga insats i den omdaning av fortsättningsskoleväsendet, som ifrågasättes, synes det överstyrelsen vara nödvändigt, att de, om de ej skola tvingas att åsidosätta andra viktiga uppgifter, erhålla någon minskning i sina områden. Något bestämt förslag i fråga om ökningen av antalet inspektionsområden anser sig överstyrelsen för närvarande icke böra framlägga.»

I det departementschef-yttrande, som åtföljde Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års riksdag angående upprättande av praktiska ungdomsskolor, har föredragande departementschefen också haft anledning att uttala sig om folkskolinspektörernas antal. Efter att hava förordat, att inspektionen av de nya fortsättningsskolorna skulle i huvudsak utföras av folkskolinspektörerna, yttrar han nämligen: »Om sålunda några särskilda fortsättningsskolinspektörer icke behöva tillsättas utan ifrågavarande inspektion bör kunna överlämnas åt folkskolinspektörerna, bör detta dock icke fattas så, att några ökade arbetskrifter på området alls icke skulle behövas. Blir fortsättningsskolan obligatorisk, och erhåller den den utbredning och utveckling, som är att hoppas, kommer tydligen inspektionen att kräva ett ganska omfattande arbete, om den verkligen skall kunna göra sin insats i den väntade utvecklingen. Såsom folkskolöverstyrelsen framhållit, har erfarenheten visat, att det antal inspektörer, som fastställdes vid folkskolinspektionens omorganisation år 1914, snarare var för litet än för stort. Det är endast med ett intensivt utnyttjande av tid och krafter, som folkskolinspektörerna kunna medhinna det arbete, som nu påvilar dem. Den ökning i detta arbete, som fortsättningsskolans väntade utveckling måste medföra, gör det därför erforderligt, att inspektörernas antal något ökas, så att de nu fastställda områdena kunna göras mindre och arbetet därför lättare medhinnas. I annat fall synes mig hela den betydelsefulla uppgift, som tillkommer folkskolinspektionen, kunna äventyras.»

Riksdagen uttalar i sin skrivelse om de praktiska ungdomsskolorna sin anslutning till vad i propositionen föreslagits beträffande fortsättningsskolans inspektion och har därvid icke haft någon erinran att göra i anledning av departementschefens ovan anförda yttrande.

Inspektörernas befattning med fortsättningsskolorna.

I de yttranden, som nu anförts, har ökningen av inspektörernas antal motiverats med det ökade arbete, som den av årets riksdag beslutade fortsättningsskolreformen måste komma att tillföra folkskolinspektörerna. Det är tydligt, att man just i detta har att söka det viktigaste skälet till den nu ifrågasatta ökningen.

Visserligen har från tiden för de nya bestämmelsernas ikraftträdande den 1 juli 1919 stadgats en övergångstid intill utgången av år 1924. Vad som emellertid under

alla förhållanden redan så fort som möjligt bör sättas i gång är det upplysningsarbete, som enligt vad föredragande departementschefen framhållit är en av de viktigaste förutsättningarna för att den beslutade reformens innebörd skall kunna av såväl de unga och deras målsmän som de lokala skolmyndigheterna rätt uppfattas och för att arbetet med reformens genomförande snarast möjligt kan komma att taga fart. Det är klart, att folkskolinspektörerna i väsentlig grad måste tagas i anspråk för denna upplysningsverksamhet. Man har också anledning att antaga, att på många orter arbetet på de nya skolornas organisation med det snaraste skall komma i gång. Det är härutinnan att märka, att stadgande numera föreligger, att arbetet med planläggningen av de nya fortsättningsskolorna i samtliga skoldistrikt skall vara igångsatt senast år 1922. Vid detta arbete kommer tydligtvis folkskolinspektörernas medverkan i stor utsträckning att påfordras. Det skall planläggas, vilka typer av fortsättningsskolor som på olika platser böra upprättas, och det skall söras för att lämpliga lärare för dessa finnas att tillgå. Reglementen med tillhörande undervisningsplaner skola uppgöras. Vid allt detta måste inspektörerna komma att medverka både som initiativtagare och som rådgivare. Särskilt uppmärksamhet måste inspektörerna ägna just åt de första fortsättningsskolorna enligt den nya ordningen. Det är nämligen på beskaffenheten av dessa, som allmänhetens förtroende för den betydelsefulla reformen kommer att bero. Och sedan de nya skolorna kommit till stånd, uppstår för inspektörerna ett i väsentlig grad ökat arbete med skolornas inspektion, med granskning av statsbidragsrequisitioner m. m.

Det är dock icke blott arbetet med de nya fortsättningsskolorna, som kräver den ifrågasatta ökningen. Den påkallas också med hänsyn till inspektörernas befattning med folkskolorna. Redan i sitt förut omnämnda yttrande den 15 juni 1916 kunde överstyrelsen vitorda, att den ditiills vunna erfarenheten givit vid handen, att inspektionsområdenas jämförelsevis stora omfattning lagt betydande hinder i vägen för inspektörerna att i alla hänseenden fylla de många och betydelsefulla uppgifter, som enligt deras instruktion åligga dem. Det är uppenbart, att dessa svårigheter skola växa med den alljämt fortgående utvecklingen av folkskoleväsendet, som tager sig uttryck i ett för varje år ökat antal skolor, läraravdelningar och undervisningsavdelningar.

Inspektörernas befattning med folkskolorna.

Det är emellertid icke blott själva inspektionsarbetet, som lägger beslag på inspektörernas tid och krafter. Den pågående reformverksamheten på folkundervisningens område har bland annat medfört tillkallande av kommittéer och sakkunniga för olika uppgifter, och över de av dessa avgivna betänkandena hava sedan folkskolinspektörerna i många fall blivit anbefallda att avgiva utlåtanden. Inspektörernas arbete härutinnan, vilket tydligen är både maktpåliggande och tidskrävande, har tagit en omfattning, som man vid den nya ordningens införande icke kunde förutse. Även i andra avseenden hava inspektörerna i betydligt ökad grad blivit anlitade för avgivande av yttranden i frågor, som angå folkundervisningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Det samarbete mellan folkskolöverstyrelsen och folkskolinspektörerna, som ständigt måste äga rum, har medfört, att inspektörerna dels av överstyrelsen tagits i anspråk för att biträda med särskilda utredningsarbeten, dels haft att till överstyrelsen inkomma med uppgifter och upplysningar av olika slag.

Även i andra avseenden har inspektörernas mera administrativa verksamhet alltmör tillväxt. Detta framgår bland annat av åtskilliga på senare tid tillkomna författningsbestämmelser beträffande folkskoleväsendet. Så skall hädanefter inspektör yttra sig, då det är fråga om att låta lärare, som uppnått 60 års ålder, kvarstå i tjänst, och jämväl den nya ordning för disciplinära åtgärder mot folkskollärare, som tillkommit

genom den nya lydelsen av § 32 i folkskolestadgan, kräver medverkan av folkskolinspektörerna. Även de förändringar i folkskolestadgan, som genomförts i samband med frågan om en förbättrad rättslig ställning för småskollärarkåren, komma att i olika avseenden tillföra inspektörerna ökat arbete. Enligt vad av riksdagen uttalats skall från och med nästa år folkskolinspektörs godkännande fordras, för att lärare skall med sin tjänst få förena annan avlönad befattning.

Särskilt omfattande och tidskrävande är arbetet med granskningen av statsbidragsrekvisitioner, och detta arbete tillväxer uppenbarligen år för år redan på grund av folkundervisningsväsendets ständigt fortgående utveckling. Men det ökas jämväl genom särskilda nya författningsbestämmelser, som tillföra inspektörerna nya uppgifter. Så skedde redan i samband med införandet av de nya grunder för statsbidrag till avlönande av lärare vid folk- och småskolor, som fastställdes av riksdagen år 1914. Då stadgades nämligen bland annat, att folkskolinspektör skulle särskilt pröva behövligheten av nyinrättad lärartjänst, innan statsbidrag finge utgå till densamma. Ännu flera nya uppgifter komma att påvila inspektörerna från och med nästa år, då de ändrade grunder och villkor för statsbidragens utgående, vilka bestämts i samband med den nya löne regleringen för lärare vid folk- och småskolor, skola tillämpas. Så skall folkskolinspektörs godkännande särskilt fordras, för att statsbidrag skall få utgå till tjänstlediga lärares avlöning och till avlöning åt lärare, som uppnått sådan ålder, att han är skyldig att avgå från sin befattning, och det skall bero på inspektörens särskilda prövning, om statsbidrag till vikarie får utgå i det fall, att till vikarie antagits redan pensionerad lärare.

Överstyrelsen kan i detta sammanhang icke underlåta att även erinra därom, att den nya bo-tällsordningen för lärare vid folk- och småskolor jämväl kommer att medföra ökat arbete för inspektörerna. De måste nämligen vid sin granskning av statsbidragsrekvisitionerna särskilt uppmärksamma, huruvida bo-tällsordningens olika bestämmelser äro iakttagna, varjämte det skall åligga inspektörerna att å tjänstebostäderna hålla av- och tillträdessyner.

Det är tydligt, att med den väsentliga ökning i statsbidragets storlek, som kommer att äga rum, statens intresse av att villkoren för dessa bidrags åtgjutande äro uppfyllda och att det med dem avsedda syftet på bästa sätt främjas, måste bliva synnerligen stort. Det ansvarsfulla och maktpåliggande uppdraget att tillse, att statens intresse härutinnan i de särskilda skoldistriktet verkligen tillgodoses, tillkommer närmast folkskolinspektörerna. Under nästa år komma ju att till folk- och småskollärares avlöning utgå över 40,000,000 kronor, en summa, som sedan kommer att med folkmängdens tillväxt ökas. Läggas så här till de väsentligt höjda bidragen till fortsättningskolor och högre folkskolor, vidare bidragen till skolväsendet i finnbygden, till undervisning i slöjd och huslig ekonomi och till undervisning och uppfostran av var-artade och i sedligt avseende försummade barn och slutligen bidragen till folk- och skolbibliotek, så kommer man till det resultatet, att sammanlagda beloppet av de statsbidrag, angående vilka kontrollen närmast skall åligga folkskolinspektörerna, för år 1919 uppgår till över 43,000 000 kronor.

Då staten sålunda funnit det nödigt att anslå så betydande belopp åt olika allmänna uppfostrings- och undervisningsändamål, måste det också vara för staten synnerligen angeläget att så långt som möjligt tillse, att samhället för de beviljade medlen erhåller den valuta, som med dem avses. Skolväsendets tillstånd och utveckling å de skilda orterna kommer givetvis att framgent som hittills i första hand bliva beroende av det intresse och det arbete, som däråt ägnas av de lokala skolmyndigheterna och

av lärarkåren. Detta hindrar dock icke, att staten har en synnerligen viktig uppgift, då det gäller att sörja för att de gjorda unpostringarna måtte för vårt folk lämna det uthyde, som åsyftas. Att statsmakterna till fullo insett vikten av denna uppgift framgår med tydlighet bland annat av de genomgripande reformer på folkundervisningens område, som under de senare åren genomförts, såsom folkskolöverstyrelsens upprättande, folkskoleseminariernas reformering och folkskolinspektionens omläggning. Vad angår den statliga tillsynen av folkundervisningsväsendet å de olika orterna i landet måste uppenbarligen den största insatsen, såsom ovan antytts, komma att göras just av folkskolinspektörerna. De skola städe vara redo att stå de lokala skolmyndigheterna ävensom lärarna till hjälp med råd och anvisningar i fråga om skolväsendets organisation och verksamhet. Men det är också deras ofrånkomliga plikt att å statens vägnar kontrollera, att inom skoldistriktet, åt vilka statsunderstödet utgår, gällande författningar angående skolväsendet verkligen iakttagas och att av skoldistriktet allt, som rimligen kan begäras, också göres, för att skolorna komma att motsvara de anspråk, som staten genom sin lagstiftning ställt på dem. Med hänsyn till folkskolinspektörernas betydelsefulla uppgift i fråga om användningen av de stora anslag av statsmedel, som utgå för olika folkbildningsändamål, skulle det uppenbarligen vara en missriktad sparsamhet, om man av kostnadshänsyn icke ansåge sig böra tillsätta folkskolinspektörer till det antal, som erfordras, för att de områden, inom vilka de skola utöva sin verksamhet, icke måtte bli större än att inspektörerna kunna ordentligt medhinna alla de mångskiftande uppgifter, som åligga dem.

b. Den erforderliga ökningen i inspektörernas antal.

I betraktande av alla de olika nu berörda omständigheter, som måste tillerkännas inflytande, då det gäller att fastställa inspektörernas antal, finner folkskolöverstyrelsen uppenbart, att den ökning i detta antal, som enligt överstyrelsens mening med det snaraste bör företagas, icke kan tilltagas allt för knappt. Överstyrelsen har beräknat, att sammanlagt omkring ett 50-tal inspektörer äro behöfliga. Härom yttrar överstyrelsen:

Redan de nya fortsättningsskolorna betinga uppenbarligen en icke oväsentlig ökning. Därtill komma så alla de andra ovan angivna synpunkterna, som måste beaktas. Dessutom måste ännu ytterligare en omständighet förtjäna särskild uppmärksamhet.

Man måste taga lärdom av den erfarenhet, som vunnits beträffande den år 1914 genomförda indelningen i inspektionsområden. Då tilltogs från början antalet områden så knappt, att folkskolinspektörerna, såsom departementschefen yttrar i sitt här ovan återgivna uttalande, endast med ett intensivt utnyttjande av tid och krafter kunnat medhinna det arbete, som nu påvilar dem. Och för varje år, som gått, hava givetvis svårigheterna att göra detta blivit allt större, något som överstyrelsen genom sin erfarenhet är i tillfälle att vitsorda. Följden har blivit, att frågan om ökning i inspektörernas antal, även om fortsättningsskolreformen icke blivit beslutad, redan nu efter blott fem år trängt sig fram på dagordningen. Det ligger emellertid i öppen dag, att en alltför ofta återkommande förändring i inspektionsområdesindelningen måste medföra avsevärda olägenheter, framför allt för skoldistriktet. Det betyder nämligen, att på grund av tillkomsten av nya inspektionsområden och den därav följande all-

männa förskjutningen av områdesgränserna skolväsendet inom stora delar av landet måste komma att ställas under nya inspektörer, just då de där förut tjänstgörande nätt och jämt hunnit bliva förtrogna med förhållandena och hunnit sätta i gång organisationsarbete på olika platser. Att täta ombyten av folkskolinspektörer så långt som möjligt böra undvikas torde ej tarva någon närmare motivering.

Inför nu senast anförda omständighet synes det överstyrelsen vara nödvändigt, att mau denna gång bestämmer sig för ett så stort antal områden, att den nya indelningen måtte kunna äga bestånd en mera avsevärd tid framåt. Då överstyrelsen sålunda tagit i övervägande alla olika på frågan inverkan förhållanden, har överstyrelsen kommit till den bestämda uppfattningen, att för ett tillbörligt tillgodoseende av inspektionsverksamheten icke blott för tillfället utan även för en god tid framåt man måste räkna med en utökning av inspektionsområdenas antal till omkring ett 50-tal.

2. Omreglering av inspektionsområdena.

a. *Synpunkter för den nya indelningen av riket uti inspektionsområden.*

Vid upprättande av sitt förslag till omreglering av inspektionsområdena har överstyrelsen tagit hänsyn till ett flertal olika faktorer. Härom har överstyrelsen lämnat följande redogörelse:

Enligt överstyrelsens erfarenhet är det knappast möjligt att genomföra en tillfredsställande indelning av landet i inspektionsområden på det sättet, att man först framställer ett bestämt antal områden, vilket sedan vid indelningens praktiska genomförande skall ovillkorligen fasthållas. Visserligen måste man bestämma sig för det ungefärliga antal man anser sig böra räkna med, men det slutgiltiga antalet kan, så långt överstyrelsen kunnat finna, svårligen erhållas på annat sätt än genom en grundlig undersökning av huru indelningen lämpligen i verkligheten bör gestalta sig. Vid en sådan indelning måste nämligen — såsom ock skedde både då folkundervisningskommittén år 1913 uppgjorde sitt förslag till indelning och vid de däri av folkskolöverstyrelsen år 1914 föreslagna förändringarna — hänsyn tagas till en hel mängd olika faktorer: arealen, folkmängdstätheten, kommunikationernas beskaffenhet, skolväsendets mer eller mindre efterblivna tillstånd, antalet skoldistrikt, skolor, lärare och lärjungar, förekomsten av särskilda kommunala inspektörer. Överstyrelsen har därför för att kunna föreslå ett bestämt antal områden funnit det nödvändigt att redan nu göra upp ett i detalj utarbetat förslag till ny indelning av landet i inspektionsområden. Det är uppenbart, att det nu uppgjorda förslaget, även om antalet inspektörer blir det av överstyrelsen förordade, icke kan vara slutgiltigt från överstyrelsens sida, utan att det måste stå överstyrelsen öppet att efter ett eventuellt beslut av riksdagen föreslå mindre förändringar, som möjligen kunna finnas vara av nöden. Det uppgjorda förslaget finnes såsom bilaga fogat till överstyrelsens förevarande framställning.

I bilagan hava därjämte angivits olika faktorer, som överstyrelsen tagit hänsyn till vid förslagets uppgörande, så långt dessa kunnat angivas genom siffror. Som synes äro dessa faktorer: areal, folkmängd, antalet skoldistrikt, antalet skolor, antalet skolorbarn, antalet undervisningsavdelningar och antalet läraravdelningar, och hava dessa

faktorer angivits dels med inräknande av skoldistrikt, som hava egna lokalinspektörer, dels med frånräknande av dessa distrikt. Talen avse samtliga år 1917 utom i fråga om areal, där uppgiften gäller den 31 december 1916. Siffrorna angående arealen hava hämtats ur statistisk årsbok för år 1917 och angiva areal land. Folkmängdssiffrorna äro beräknade efter Sveriges officiella statistik beträffande folkmängden inom administrativa områden den 31 december 1917. Uppgifterna i fråga om skolväsendet hava erhållits från ecklesiastikdepartementets statistiska avdelning och avse förhållandena den 30 juni 1917. Om samtliga uppgifter gäller det, att blott själva materialet kunnat erhållas utifrån men att detta material sedan inom överstyrelsen måst göras till föremål för en omfattande bearbetning med vidlyftiga beräkningar.

Även andra faktorer, vilka icke såsom de nyss angivna kunnat uttryckas i siffror, hava såsom förut framhållits fått öva inflytande på det av överstyrelsen framlagda förslaget till indelning i inspektionsområden. Särskilt gäller detta om folkskoleväsendets olika tillstånd inom olika delar av landet samt om kommunikationsledernas sträckning och samfärdsmedlens olika beskaffenhet.

Överstyrelsen har vidare berett de nu anställda folkskolinspektörerna tillfälle att framlägga sina synpunkter och önskemål beträffande den nya indelningen i vad den skulle komma att beröra de områden, där de för närvarande äro anställda. Överstyrelsen har, i den mån det så varit möjligt, tagit hänsyn till vad sålunda från inspektörerna framkommit.

För vinnande av åskådlighet har dels uppgjorts en särskild översiktstabell över de nya områdena, dels å en karta de olika områdena angivits. Dessutom har för att möjliggöra jämförelse med nuvarande områden tillagts en översiktstabell över de nuvarande områdena, innehållande i fråga om dessa motsvarande uppgifter till dem, som återfinnas i översiktstabellen över de nu föreslagna områdena.

Överstyrelsen vill vidare särskilt fästa uppmärksamheten därpå, att i de nu gjorda beräkningarna hava upptagits antalet undervisningsavdelningar och läraravdelningar för vart och ett av områdena, under det att i de beräkningar, som gjordes vid uppgörande av nu gällande områdesindelning, i stället förekommer antalet lärare. Denna förändring har sin grund i den nya uppställningen av folkskolestatistiken, vilken upptager de nya benämningarna undervisningsavdelning och läraravdelning. Undervisningsavdelning benämnes en avdelning barn, som, oavsett om de tillhöra en eller flera årsklasser, på samma timmar hava sin huvudsakliga undervisning av en och samma lärare. Till en läraravdelning räknas alla de barn, vilkas undervisning tager en lärare med full tjänstgöring i anspråk, vare sig de undervisas samtidigt eller på skilda tider. Att upptaga antalet för båda dessa olika slag av avdelningar synes överstyrelsen vara till fördel, enär därigenom möjliggöres en noggrannare uppskattning av inspektionsarbetets omfattning, än om man blott erhöile uppgift å antalet lärare. Överstyrelsen har ansett sig även böra intaga uppgift å antalet skolbarn i de olika områdena. Jämväl denna uppgift lämnar nämligen en värdefull vägledning vid ifrågavarande uppskattning av arbetsbördan.

Såsom överstyrelsen upprepade gånger framhållit, är det ett flertal olika faktorer, som alla var för sig böra få öva tillbörligt inflytande, då det gäller att avvåga de olika områdenas inbördes storlek. För att dock få en bestämd utgångspunkt har överstyrelsen vid sina beräkningar närmast tagit hänsyn till antalet läraravdelningar. En av folkskolinspektörernas främsta uppgifter måste givetvis som hittills bliva att genom besök i de olika skolorna taga kännedom om det där av lärarna bedrivna ar-

Läraravdelningar.

betet samt därvid lämna lärarna erforderliga råd och anvisningar. Det är givetvis önskvärt, att inspektören kunde få tillfälle att besöka varje lärare åtminstone en gång om året. Detta mal kommer nog icke, även om den av överstyrelsen förelagda indelningen genomföres, att nås i samtliga inspektionsområden. Inspektionsbesöken böra nämligen, om de skola erhålla åsyftad betydelse, icke bliva alltför korta. Givetvis kan man icke för dem angiva någon bestämd längd, som i varje fall skulle iakttagas. Da det t. ex. gäller en lärare, som inspektören ej förut besökt, kan ju besöket behöva göras längre än da det är fråga om en lärare, som han mycket väl känner till. Dock synes det överstyrelsen vara oriktigt att gå ut ifrån att inspektören skulle å samma dag besöka mer än två å tre lärare. Da man nu besinnar, att inspektören visst icke kan använda alla dagar, han kan ägna åt resor, för inspektionsbesök, utan att åtskillig tid måste atgå för själva resorna samt för besiktning av tomter och byggnader, för besök vid sammanträden och stämmor ävensom för inhämtande av upplysningar, som erfordras för granskning av statsbidragsrekvisitioner eller för avgivande av infortrade yttranden, så synes det överstyrelsen nödvändigt att, om varje läraravdelning skall hinna att årligen besökas, som det normala utgå ifrån att ett inspektionsområde ej bör, skoldistrikt med egna lokalinspektörer franräknade, innehålla mera än omkring 400 läraravdelningar. Såsom redan framhallits kan detta tal blott betraktas som ett slags utgångspunkt för att underlätta jämförelsen de olika områdena emellan. Den lämnade översikten visar, att detta tal icke i någon större utsträckning kunnat fasthållas. Därtill hava de övriga faktorer, som mest öva inflytande, varit alltför betydande. Som synes har talet i fråga huvudsakligen kommit att tillämpas i fråga om Mälarlandskapen. Det synes också med hänsyn till såväl skolförhållanden som folkmängdstätthet och kommunikationsväsen vara lämpligt att taga just denna del av landet till utgångspunkt.

Bland annat, som motiverar att man så gör, må särskilt påpekas, att inom Mälarlandskapen antalet läraravdelningar och antalet undervisningsavdelningar temligen nära sammanfalla med varandra. Detta innebär uppenbarligen, att inom nämnda landskap halvtidsläsning icke förekommer i större utsträckning.

Undervisningsavdelningar.

Det är tydligt, att vid indelningen i inspektionsområden stark hänsyn måste tagas till just antalet undervisningsavdelningar. Det kunde ju med fog ifrågasättas, att detta antal finge bliva den huvudsakliga utgångspunkten, då ju undervisningsavdelningen kan sägas bilda den enhet, som ytterst utgör föremål för inspektionsverksamheten. Det har emellertid synts överstyrelsen lämpligast att icke låta någon av de nämnda faktorerna, antalet läraravdelningar och antalet undervisningsavdelningar, vara uteslutande avgörande utan att i stället låta dem båda utöva inflytande på det sättet, att i de fall, då antalet undervisningsavdelningar betydligt överstiger antalet läraravdelningar, alltså da halvtidsläsning i större utsträckning förekommer, antalet läraravdelningar får bli lägre men antalet undervisningsavdelningar högre än där heltidsläsning är mera allmänt genomförd.

Genom en sådan anordning kommer man också, enligt vad överstyrelsen vid sina undersökningar funnit, att få en lämplig fördelning även med hänsyn till en annan faktor, som givetvis måste tagas med i betraktande, nämligen antalet skolbarn.

Skolbarn.

Vid en indelning sådan som den, varom här är fråga, måste man uppenbarligen så långt det är möjligt taga hänsyn också till de förändringar i fråga om skolväsendet, som kunna väntas inom den närmaste framtiden. En vägledning i detta avseende

lämnar det rådande förhållandet mellan antalet läraravdelningar och antalet undervisningsavdelningar. Om det senare betydligt överstiger det förra, bör man ju kunna vänta betydande förändringar i den riktningen, att halvtidsläsande skolor komma att förvandlas till heltidsläsande, vilket i många fall måste innebära, att antalet läraravdelningar kommer att ökas. Men även barnantalet lämnar en god fingervisning i fråga om uppkomsten av nya läraravdelningar. Om barnantalet är jämförelsevis stort i förhållande till det förefintliga antalet sådana avdelningar, finnes ju utsikt till att nya avdelningar rätt snart måste komma att upprättas. Det är givet, att om nya läraravdelningar skola bildas, så måste inspektören komma att tagas i anspråk vid anskaffandet av lärare för dessa. Men barnantalet lämnar också vägledning på det sättet, att man måste antaga, att i sådana fall, där barnantalet är jämförelsevis litet och antalet undervisningsavdelningar i förhållande därtill stort, heltidsläsning bör i många fall kunna ersätta halvtidsläsning, utan att nya lärarkrafter därför behöva anställas.

Den lämnade översiktstabellen torde vara ägnad att lämna åskådningsmaterial till vad som nu anförts.

Översiktstabell.

Tager man t. ex. först i betraktande det område, som i förslaget betecknats som det tjugofjärde inspektionsområdet och som uppvisar den största skillnaden mellan antalet undervisningsavdelningar och antalet läraravdelningar, nämligen 266, finner man vid en beräkning, att barnantalet i medeltal skulle bli för undervisningsavdelning 20,2 och för läraravdelning 36,8. Ett annat område, där också tydligen halvtidsläsning förekommer i mycket stor utsträckning, är det tjugooåttonde. Där blir medeltalet för undervisningsavdelning 18,3 och för läraravdelning 33,2. Vänder man sig sedan till ett område, där skillnaden i antal mellan undervisningsavdelningar och läraravdelningar är nästan utjämnad, exempelvis det, som skulle omfatta sydvästra Skåne, så visar det sig, att motsvarande medeltal — skoldistrikt med särskilda lokalinspektörer frånräknade — bli 28,9 och 29,8. Det är tydligt, att man i de båda förstnämnda områdena måste vänta sig en utveckling just i den riktningen, att läraravdelningarnas antal visserligen kommer att ökas men också att undervisningsavdelningarnas antal kommer att väsentligen minskas. Det inspektionsområde, som skulle huvudsakligen utgöras av Blekinge, visar — Karlskrona frånräknat — ett medeltal barn för läraravdelning av 38,1, under det att medeltalet i hela riket utgör 30,7. Det är uppenbart, att man i nämnda inspektionsområde kan vänta sig en ganska stark ökning i antalet läraravdelningar.

Vad antalet skolor beträffar, så visar sig detta, såsom av tabellen framgår, stå i ganska nära förhållande till antalet skolbarn.

I väsentligt mindre mån än till de nämnda faktorerna har det varit möjligt att vid indelningen taga hänsyn till skoldistriktens antal. Av rent historiska grunder ställer det sig ju så, att i vissa delar av landet skoldistriktet äro mycket små, såsom på Gottland, i Skåne och Västergötland, i andra delar däremot hava de betydande storlek, såsom i de norrländska landskapen. Det har därför icke kunnat undgås, att antalet skoldistrikt inom de olika områdena blivit mycket olika vid den nu föreslagna indelningen, liksom fallet är vid den indelning, som för närvarande gäller.

Slutligen angivas å tabellen de föreslagna områdenas areal och folkmängd. Det ligger i öppen dag, att mellan dessa bada faktorer ett motsatsförhållande måste komma att äga rum, i det att ju större arealen av ett område är, desto mindre måste dess folkmängd bli, det vill med andra ord säga, att i glest befolkade trakter områdena

måste få en stor areal men en jämförelsevis mindre folkmängd, varav följer, att också antalet skolor och skolbarn där kommer att bli mindre.

I tabellen har gjorts skillnad mellan skoldistrikt med och skoldistrikt utan särskild lokalinspektör. Överstyrelsen finner det nämligen riktigt, att vid den nya indelningen liksom vid den, som för närvarande gäller, huvudsakligen tages i betraktande sådana skoldistrikt, där icke särskild kommunal inspektör blivit av distriktet anställd. I distrikt med sådan inspektör blir ju själva inspektionsverksamheten för statens inspektör betydligt mindre omfattande, och han kommer där icke heller att i någon större utsträckning tagas i anspråk för skolväsendets organisation. Hans huvudsakliga verksamhet kommer där att avse granskning av statsbidragsrekvisitioner. Men även detta arbete är ju både ansvarsfullt och tidskrävande, varför givetvis vid indelningen tillbörlig hänsyn bör tagas jämväl till arbetet med de skoldistrikt, det nu gäller.

Kommunikation-
tioner.

En viktig synpunkt vid fastställandet av ett inspektionsområdes omfattning måste vara sträckningen av de kommunikationsleder och beskaftenheten av de samfärdsmedel, som inom detsamma komma att stå inspektören till buds. Härvidlag komma i första rummet järnvägarna i betraktande. Ju lättare järnvägsförbindelserna äro, desto mindre tid erfordras för själva resorna, och desto större antal avdelningar kan därför hinna inspekteras. Men även sjöförbindelser och landsvägsförbindelser måste tagas i betraktande. Kommunikationerna måste komma att öva inflytande, då det är fråga om att fastslå det antal skolor och avdelningar, som ett område bör innehålla. Ju svårare kommunikationerna också i hög grad bestämmade, då det gäller områdenas lämpliga avgränsning i förhållande till varandra. Man måste nämligen så långt ske kan tillse, att områdesindelningen blir sådan, att varje områdes olika delar bli i kommunikationshänseende i möjligaste mån lätt tillgängliga för inspektören. Särskilt denna omständighet har gjort, att områdena icke kunnat i överstyrelsens förslag bli så överensstämmande med varandra i fråga om antal skolor, skolbarn, undervisnings- och läraravdelningar, som annars varit önskligt.

Inspektions-
områdenas
förhållande
till den ad-
ministrativa
indelningen.

En annan synpunkt, som övat inflytande vid förslagens uppgörande, har varit önskemålet att låta inspektionsområdena följa den förefintliga administrativa indelningen. Helt naturligt har icke i något fall ett skoldistrikt delats på två områden. Särskilt beträffande de delar av landet, där skoldistriktet äro större, hava på grund härav svårigheter mött att få områdena likställda i fråga om antal skolor m. m. Ävenledes har överstyrelsen i sitt förslag undvikit att dela ett pastorat på två områden. Vidare har det varit en strävan att förlägga områdena på sådant sätt, att de ej måtte komma att tillhöra flera län eller stift. Att i detta avseende ordna det så, att varje inspektör skulle få med blott ett domkapitel och en länsstyrelse att göra har lika litet nu som vid den för närvarande rådande indelningen låtit sig göra. Svårigheterna i förevarande hänseende hava visat sig denna gång vara ännu större. Det har emellertid lyckats överstyrelsen att få indelningen sådan, att intet område skulle komma att tillhöra mera än två stift. Det har dock icke lyckats lika bra i förhållande till länsindelningen, i det att fyra områden kommit att tillhöra tre län.

Att inspektionsområdenas gränser i så många fall icke kunnat sammanfalla med stifts- och länsgränserna beror tydligen därpå, att stifts- och länsindelningen är så ojämn i fråga om både areal och folkmängd. Hade detta ej varit fallet, hade det ju kunnat ligga mycket nära till hands att genomföra en inspektionsområdesindelning på

det sättet, att exempelvis ett stift komme att omfatta fyra inspektionsområden och ett län två sådana. Nu har det varit nödvändigt, att i ett fall föreslå ett inspektionsområde med större omfattning än det län, som skulle vara dess huvudsakliga beståndsdel. Detta gäller om det område, som bland annat skulle innefatta Gottland. I ett par andra fall, nämligen i fråga om Uppsala och Blekinge län, hava inspektionsområden och län kommit att i det närmaste sammanfalla. Vad däremot vårt nordligaste län angår, har överstyrelsen funnit det nödigt att föreslå dess uppdelning på ej mindre än fyra inspektionsområden.

b. *Antalet behövliga inspektionsområden.*

Angående det resultat, till vilket överstyrelsens undersökning rörande det behövliga antalet inspektionsområden lett fram, yttrar överstyrelsen:

Som synes av bilagorna har överstyrelsen vid sina undersökningar stannat vid ett antal av 52 inspektionsområden.

Överstyrelsen hade gärna önskat, att antalet 50 ej hade behövt överskridas. Det har emellertid visat sig, att om tillbörlig hänsyn skulle tagas till alla de olika faktorer, som i det föregående angivits, det ej vore möjligt att komma till just detta antal. Särskilt har undersökningen ådagalagt, att man i sådant fall i ännu betydligt större utsträckning skulle komma att bryta mot de fastställda administrativa gränserna och att man skulle få åtskilliga områden, som vore synnerligen olämpliga med hänsyn till kommunikationerna. Det är tydligt, att olämpliga kommunikationsförhållanden, på samma gång de utgöra ett hinder för ett ordentligt utnyttjande av inspektörens tid och krafter, måste medföra ökning i resekostnader. Den besparing, som skulle vinnas genom en liten minskning i områdenas antal, komme därför enligt överstyrelsens mening säkerligen att i väsentlig mån uppvägas genom de högre resekostnaderna.

I överstyrelsens förslag anges icke några namn på de särskilda områdena, utan i stället användes blott beteckning med nummer. Det är dock icke överstyrelsens mening, att en sådan beteckning i verkligheten skulle gälla även sedan den nya områdesindelningen blivit definitivt fastställd. Tvärt om finner överstyrelsen det nödvändigt, att även framgent särskilda namn på områdena komma till användning.

Inspektions-
områdenas
beteckning.

Vid övervägande av alla de olika omständigheter, som enligt överstyrelsens förmenande böra tagas i betraktande vid uppgörande av en ny indelning av landet i inspektionsområden, har överstyrelsen sålunda kommit till den slutsatsen, att det vore lämpligast med en indelning i 52 områden i huvudsaklig anslutning till det av överstyrelsen framlagda förslaget.

Överstyrel-
sens förslag.

Överstyrelsen får därför förorda en ökning i folkskolinspektörernas antal med 18 eller från 34 till 52.

När 1914 års senare riksdag fattade beslut angående folkskolinspektionens omreglering enligt Kungl. Maj:ts på folkundervisningskommitténs förutnämnda betänkande grundade förslag och beviljade medel för anställande av folkskolinspektörer inom 34 inspektionsområden, var det givetvis icke

Departement-
schefen.

möjligt att med bestämdhet förutse, huruvida nyssnämnda antal inspektörer skulle bli tillräckligt. Anledning fanns till tveksamhet i sagda avseende, och sådan tveksamhet hade även kommit till uttryck från olika håll. Sålunda hade vissa myndigheter, som yttrat sig över folkundervisningskommitténs förslag, anmärkt, att inspektörsområdena, särskilt vissa av dem, tilltagits allt för stora, för att en tillfredsställande inspektion skulle kunna bli möjlig, och då frågan om folkskolinspektionens omläggning under år 1913 första gången förelades riksdagen, yttrade dåvarande departementschefen, att det icke torde kunna förnekas, att särskilt i fråga om vissa distrikt fog föreläge för de från åtskilliga håll framställda anmärkningarna mot distriktens allt för stora omfattning. Ur flera synpunkter ansåge departementschefen önskvärt, att inspektionsområdena bleve flera och sålunda mindre än folkundervisningskommittén föreslagit, men då kommitténs förslag som helhet betraktat i allt fall innebure en högst betydande förbättring av inspektionen, syntes man böra avvakta reformens verkningar, innan man ginge vidare. När sedermera folkskolöverstyrelsen den 3 mars 1914 på grund av remiss yttrade sig över förberörda betänkande, anförde överstyrelsen, att det enligt överstyrelsens mening skulle varit synnerligen fördelaktigt, om mindre områden kunnat erhållas, samt att det låge i sakens natur, att det antal områden, som då föreslagits, icke kunde innebära en slutgiltig lösning. Även 1914 års senare riksdag hyste tvivelsmål i nu nämnda avseende. I sin skrivelse i ämnet den 11 augusti 1914 (nr 135) förklarade riksdagen sig för sin del icke vilja underlåta att framhålla, att vissa inspektionsområden syntes tilltagna väl stora.

I nu berörda avseende vidtog emellertid riksdagen ingen ändring. Inspektionsområdena fastställdes, såsom förut nämnts, till 34, vadan inspektörernas antal sålunda också blev 34. Givetvis var det vid den tidpunkten också riktigast att härutinnan gå försiktigt fram och, såsom departementschefen uttryckte sig år 1913, avvakta reformens verkningar.

De gångna årens erfarenhet har emellertid med fullständig tydlighet ådagalagt, att de nuvarande inspektionsområdena äro alldeles för omfattande, för att inspektörerna skola kunna motsvara alla de krav, som måste ställas på dem. Sagda erfarenhet har dock sin grund icke blott däri, att nämnda områden blivit från början för stort tilltagna. Den är också i mycket hög grad en följd av den hastiga och starka utveckling inom folkskoleväsendet, som under de senaste åren ägt rum. För sin väsentliga uppgift, den rådgivande och ledande verksamheten i pedagogiskt avseende, hava inspektörerna kommit att tagas i anspråk till en utsträckning, som knappast kunnat väntas, detta särskilt vid skolväsendets omor-

ganisation i olika skoldistrikt. Deras administrativa åligganden hava år efter år allt mera ökats — på grund av riksdagens beslut i vissa frågor och därav följande nya författningar hava inspektörerna alltjämt erhållit nya uppgifter, somliga i hög grad tidskrävande — deras kontrollerande verksamhet, särskilt i fråga om statsbidragsrekvisitionerna, har erhållit större omfattning, och esomoftast måste från dem infordras uppgifter, yttranden och utredningar, som taga en icke oväsentlig del av deras tid. Jag hänvisar i dessa avseenden till den av folkskolöverstyrelsen avgivna utförligare utredning, som i det föregående återgivits. Till det nu nämnda kommer under den närmaste framtiden ytterligare en betydande ökning i inspektörernas arbetsuppgifter, i samma mån som de av 1918 års riksdag beslutade obligatoriska fortsättningsskolorna komma att sättas i gång. Redan i mitt anförande till det statsrådsprotokoll över ecklesiastikärenden, som åtföljde Kungl. Maj:ts proposition (nr 96) till 1918 års riksdag angående upprättande av praktiska ungdomsskolor, fäste jag uppmärksamheten härpå, då jag yttrade att, om fortsättningsskolan bleve obligatorisk och erhöle den utbredning och utveckling, som vore att hoppas, inspektionen av densamma tydligen komme att kräva ett ganska omfattande arbete, om den verkligen skulle kunna göra sin insats i den väntade utvecklingen. Jag uttalade samtidigt såsom min mening, att, även om icke några särskilda fortsättningsskolinspektörer behövde tillsättas, utan inspektionen av fortsättningsskolorna kunde överlämnas åt folkskolinspektörerna, detta dock icke borde fattas så, att ökade arbetskrafter på området icke skulle behövas. För den, som har en närmare kännedom om de mångfaldiga och olikartade göromål, som under nuvarande förhållanden och för framtiden måste åligga en folkskolinspektör, är det uppenbart, att dessa göromål omöjligen kunna väntas bliva i fortsättningen med omsorg utförda, om icke en väsentlig minskning av inspektionsområdenas storlek och en motsvarande ökning av inspektörernas antal kommer till stånd.

Beträffande det antal inspektörer, som nu är behövt, har folkskolöverstyrelsen verkställt utredning och i sammanhang därmed undersökt, huru inspektionsområdena lämpligen böra regleras. Överstyrelsen har därvid tagit hänsyn dels till sådana faktorer, som kunna angivas genom siffror, nämligen areal, folkmängd, antalet skoldistrikt, skolor, skolbarn, undervisningsavdelningar och läraravdelningar, dels ock till folkskoleväsendets olika tillstånd inom olika delar av landet, kommunikationsleder och samlärosvägar samt landets administrativa indelning. Jag torde här böra bringa i erinran vad överstyrelsen meddelat rörande begreppen undervisningsavdelning och läraravdelning. En undervisningsavdelning omfattar sålunda det antal årsklasser och barn i en skola, som undervisas tillsam-

mans på samma tid, och en läraravdelning det antal undervisningsavdelningar, som komma på en och samma lärare. En halvtidsläsande skola har således två undervisningsavdelningar men blott en läraravdelning.

Enär inspektörernas huvuduppgift är den pedagogiska, har överstyrelsen i första hand utgått från det antal läraravdelningar, som lämpligen skulle kunna tilldelas en inspektör, utan att dock försumma de övriga synpunkter, som böra inverka vid bestämmandet av inspektionsområdenas antal. Eftersom sådana skoldistrikt, som hava egna kommunala inspektörer, förutsättas kräva jämförelsevis ringa arbete för statens inspektörer, hava emellertid dessa skoldistrikt icke medtagits vid beräklandet av det antal läraravdelningar inom ett inspektionsområde, som varit bestämmande för överstyrelsens förslag.

Med tanke på önskvärldheten av att inspektören kunde besöka varje lärare en gång om året har överstyrelsen ansett, att ett inspektionsområde icke borde innehålla mer än omkring 400 läraravdelningar. I det av överstyrelsen upprättade förslaget till rikets uppdelning i inspektionsområden har dock detta tal icke kunnat fasthållas i någon större utsträckning. Hänsyn till övriga förutnämnda faktorer har nämligen tvingat till modifikationer på olika sätt, såsom framgår av den vid överstyrelsens framställning fogade översiktstabellen över de föreslagna inspektionsområdena, vilken tabell såsom bilaga torde få fogas jämväl till detta protokoll. Den verkställda undersökningen har lett till ett antal av 52 inspektionsområden, varför överstyrelsen förordat en ökning av inspektörernas antal från 34 till 52.

Jag har tagit under allvarligt övervägande, huruvida icke någon nedläggning skulle kunna göras i detta antal. Vid en ingående granskning av överstyrelsens framställning har jag dock icke kunnat finna skäl till sådan anmärkning, som skulle föranleda minskning av sagda antal. Överstyrelsen har visserligen uttalat såsom önskvärt, att inspektionsområdena icke tilltoges större än att inspektören kunde besöka varje lärare en gång om året, men vid upprättande av sitt förslag till rikets indelning i inspektionsområden har överstyrelsen uppenbarligen själv avstått från förverkligandet av detta önskemål. Beräknar man nämligen, såsom överstyrelsen gjort, att en inspektör kan i medeltal ägna 170 dagar om året åt tjänsteresor och att han i regel icke lämpligen kan besöka mer än två lärare på samma dag samt att en del resdagar måste avses för andra honom åliggande uppgifter än inspektionsbesök hos lärarna, finner man lätt, att i ett normalområde med omkring 400 lärare, sådant som överstyrelsen tagit till utgångspunkt för sina beräkningar, ungefär ett och ett halft år i medeltal eller kanske ännu mera kommer att förflyta mellan inspek-

tionsbesöken hos varje lärare, och detta under förutsättning att inspektören endast har folkskolorna att taga befattning med. Kommer så här till en betydande faktor, som överstyrelsen visserligen haft för ögonen men helt naturligt på grund av ännu bristande material icke kunnat siffermässigt införa i sina beräkningar, nämligen de nya fortsättningsskolorna, vilka, såsom jag förut framhållit, komma att av inspektören kräva ett synnerligen maktpåliggande och omfattande arbete, torde det tryggt kunna sägas, att det, även med de nu föreslagna inspektionsområdenas storlek, i allmänhet kommer att förflyta inemot två år mellan inspektionerna av samma läraravdelning i folkskolan. Men att nu göra inspektionsområdena så stora, att inspektionsfrekvensen bleve ännu mindre än den nyss nämnda, kan jag så mycket mindre anse tillrådligt, som lärarpersonalen i det följande utan tvivel kommer att hava större behov av inspektörens råd och anvisningar, då det nu gäller att, i den mån omständigheterna medgiva, lägga om undervisningen i riktning av större tidsenlighet och bättre tillgodoseende av det praktiska livets krav.

Såsom jag redan nämnt, har överstyrelsen i förevarande avseende utgått från ett normalområde med omkring 400 läraravdelningar, utan att detta tal dock kunnat fasthållas i någon större utsträckning, enär hänsyn måst tagas även till andra faktorer, såsom areal, antal skoldistrikt, skolor, skolarbarn och undervisningsavdelningar, kommunikationer m. m. Dessa faktorer hava medfört ganska starka skiftningar med avseende på inspektionsområdenas omfattning. Så hava exempelvis läraravdelningarna i ett Smålandsområde blivit endast 332, medan undervisningsavdelningarna i detta område uppgår till icke mindre än 538. I de skånska inspektionsområdena hava läraravdelningarna upptagits till omkring 500, beroende tydligen på den stora folktätheten och de goda kommunikationerna; å andra sidan hava läraravdelningarna i de vidsträckta områdena inom Norrlands glest befolkade trakter med svåra kommunikationsförhållanden fått gå ned under 300. Jag har emellertid icke kunnat finna annat än att det inflytande överstyrelsen låtit nu nämnda faktorer utöva på förslaget till inspektionsområden varit i stort sett tillbörligt, vilket givetvis icke utesluter, att mindre jämkningar kunna visa sig lämpliga vid en slutlig prövning. Denna prövning torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t.

Vare sig jag betraktar frågan med hänsyn till den utgångspunkt överstyrelsen valt för sina beräkningar eller jag tager hänsyn till dessa beräkningar i deras helhet, har jag sålunda funnit ådagalagt, att någon anledning icke föreligger till ökning av de föreslagna inspektionsområdenas storlek och därmed icke heller till nedprutning av de föreslagna inspektörernas antal.

B. Löne- och pensionsreglering för folkskolinspektörerna.

Folkskol-
inspektörsför-
bundets
framställning
år 1917.

I skrivelse den 23 augusti 1917 har styrelsen för statens folkskolinspektörers förbund hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen förlägga förslag dels om en löne- och pensionsreglering för statens folkskolinspektörer i huvudsaklig överensstämmelse med vissa i skrivelsen angivna grunder, dels om höjning till 600 kronor av de till folkskolinspektör utgående expensmedlen.

1. Behovet av ny lönerreglering.

I skrivelsen erinras till en början om de grundsatser, som varit bestämmande vid fastställandet av nu gällande avlöningsförmåner för folkskolinspektörerna, likaså om den lönerreglering, som vid tidpunkten för skrivelsens avlämnande föreslagits för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna.

Härefter anføres i skrivelsen följande:

Att en effektiv lönerreglering för de lärarkårer, om vilka i skrivelsen talats, vore av oavvisligt behov påkallad syntes vara höjt över allt tvivel. Men enligt den uppfattning, som gjort sig gällande bland statens folkskolinspektörer, och åt vilken styrelsen för nämnda inspektörers förbund nu ville giva uttryck, vore det icke mindre behöfvligt, att en dylik lönerreglering komme till stånd jämväl för folkskolinspektörerna. Visserligen fastställdes de nuvarande avlöningsbeloppen för inspektörerna så sent som år 1914, men då dessa lönesatser bestämdes efter mönstret av löner, vilka måste betraktas som låga, och då så gott som omedelbart efter lönerregleringen en allmän oerhörd pristegring inträdde, syntes det vara i enlighet med rättvisans och billighetens krav, att en ny lönerreglering genomfördes, som, så vitt görligt vore, motsvarade de ändrade tidsförhållandena.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1917.

Inspektörsförbundets framställning blev, såsom förut nämnts, av folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande den 31 augusti 1917 överlämnad till Kungl. Maj:t. I sagda utlåtande uttalar överstyrelsen såsom sin mening, att ny lönerreglering för folkskolinspektörerna vore redan då av behovet påkallad, och anför härom:

Med hänsyn därtill att de för olika grupper av lärare stadgade löner, vilka fått tjäna till utgångspunkt, då folkskolinspektörernas avlöning år 1914 bestämdes, numera allmänt erkänts som alldeles otillräckliga, och framställningar till 1917 års riksdag för den skull gjorts om beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt olika lärarkårer, fann sig överstyrelsen föranlåten att i skrivelse den 3 mars 1917 göra hemställan om tillfällig löneförbättring även åt folkskolinspektörerna.

Redan i sagda skrivelse hade överstyrelsen anledning betona, att den avlöning, som år 1914 fastställdes för folkskolinspektörerna, måste anses som jämförelsevis låg, enär de löner, som då fingo tjäna som mönster, voro avvägda med hän-ytt till förhållanden, vilka låge flera år tillbaka i tiden. Särskilt hänvisade överstyrelsen till de löner, som närmast tagits till föredöme, nämligen läroverks- och seminarieadjunkternas löner, vilka blivit reglerade så långt tillbaka som år 1904. Sedan Kungl. Maj:t, i enlighet med överstyrelsens hemställan, hos riksdagen gjort framställning om tillfällig löneförbättring jämväl åt folkskolinspektörerna och sådan i samband med beslut om liknande förbättring åt lärare vid olika slag av läroanstalter av riksdagen beslutats, torde det få anses vara av statsmakterna erkänt, att folkskolinspektörernas löner lika väl som lönerna för lärare vid statens och kommunernas skolor böra snarast möjligt bliva föremål för en definitiv reglering. Överstyrelsen har därför ansett sig, samtidigt som överstyrelsen gör framställningar om definitiv lönerreglering för lärare vid folkskoleseminarier, småskoleseminarier, folkskolor och småskolor samt högre folkskolor, jämväl böra hemställa om dylik reglering för statens folkskolinspektörer.

I sin förberörda skrivelse den 9 oktober 1918 erinrar folkskolöverstyrelsen om vad överstyrelsen i sitt nyssnämnda utlåtande år 1917 anfört och fortsätter därefter i fråga om behovet av lönerreglering för ifrågasvarande befattningshavare:

Folkskol-
överstyrelsen
år 1918.

Då Kungl. Maj:t icke fann sig böra framlägga förslag om sådan lönerreglering, på samma gång som förslag gjordes om reglering av lärarlönerna, synes det överstyrelsen, att ifrågasvarande reglering icke bör längre uppskjutas. Inspektörerna komma ändock att få sina löner reglerade ett år senare än de tjänstemän, med vilka de i lönehänseende äro närmast att likställas.

Redan i det nu anförda torde föreliggande tillräckliga skäl för att beslut om lönerreglering för folkskolinspektörerna fattas vid 1919 års riksdag. Någon ytterligare utredning om behovet av att lösningen av frågan om förbättrade löner för ifrågasvarande befattningshavare icke ytterligare uppskjutes torde knappast vara erforderliga. Tydligen lida de lika väl som andra löntagare under den rådande dyrtidens tryck. Givetvis kännes det särskilt svårt för dem, då de få nöja sig med en jämförelsevis blygsam tillfällig löneförbättring, under det att de befattningshavare, med vilka de av statsmakterna jämföras i lönehänseende, fått sin ekonomiska ställning mera definitivt ordnad. Därtill kommer, att den rese- och traktamentsersättning, som för närvarande utgår till inspektörerna, under nu rådande förhållanden är alldeles otillräcklig, och då de ju av sin tjänstgöring tvingas att tillbringa större delen av sin tid på resor, blir deras ekonomiska belägenhet därigenom ännu mera bekymmersam. Det är att befara, att, därest icke inspektörernas avlöning och ersättning i övrigt med det snaraste förbättras, svårigheter skola möta att för ifrågasvarande viktiga befattningar förvärva personer med de förutsättningar, som erfordras.

2. Avlöningsbelopp och pensionsunderlag.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår, såsom förut nämnts, till folkskolinspektör lön i tre lönegrader å 1) 2,700 kronor, 2) 3,050 kronor, 3) 3,400 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,300 kronor, 1,450 kronor

Nuvarande
bestämmelser.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 204 häft. (Nr 232).

och 1,600 kronor. Tjänstepension erhålla inspektörerna enligt lag den 11 oktober 1909 angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vadan pensionsunderlaget alltså utgöres av lönen.

Inspektörs-
förbundet.

Styrelsen för inspektörsförbundet erinrar, dels att för de tjänstemannakategorier, från vilka goda inspektörskandidater företrädesvis vore att påräkna, så gott som undantagslöst avsevärda löneförhöjningar beslutats eller ställts i utsikt, dels att icke så få bland de kommunala folkskolin-
spektörerna dåmera åtnjöte löneförmåner, som väsentligt överstege ej allenast vad statsinspektörerna för det dåvarande uppbure, utan ock vad som föreslagits för seminarielärarna.

Utan att angiva några bestämda belopp uttalar styrelsen det önskemålet, att en blivande löne- och pensionsreglering för statens folkskolinspektörer måtte bliva sådan, att löne- och pensionsbeloppen icke komme att understiga de belopp, som i sådant hänseende komme att fastställas för de manliga ämneslärarna vid folkskoleseminarierna.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1917.

Då det gäller att avväga de lönebelopp, som vid en lönereglering skola fastställas, måste man, enligt folkskolöverstyrelsens mening, givetvis taga hänsyn till betydelsen och omfattningen av den verksamhet, som åligger vederbörande befattningshavare. Överstyrelsen har därför erinrat om innebörden och omfattningen av sagda verksamhet och därvid anfört i huvudsak detsamma, som i det föregående återfinnes å sid. 8 och 9. Vidare finner överstyrelsen ett annat krav stå i nära sammanhang med nämnda synpunkter, nämligen att man så avväger lönebeloppen, att därigenom skapas förutsättningar för en lämplig rekrytering av kåren i fråga. Överstyrelsen yttrar härom i sitt förutnämnda utlåtande bland annat:

Från både den ena och den andra synpunkten låge det nära till hands att söka vinna ledning genom en jämförelse med avlöningsförhållandena för andra tjänstemannakårer.

Så skedde då nu gällande löner för folkskolinspektörerna fastställdes; då togs hänsyn till de avlöningsförmåner, som voro bestämda för de tjänstemannagrupper, från vilka man kunde vänta att förvärva sökande till inspektörstjänster. Närmast var det då seminarie- och läroverkslärarnas löner, som fingo tjäna till mönster.

Den överensstämmelse mellan ifrågavarande lärares och folkskolinspektörernas löner, som sålunda bragtes till stånd, fick vara bestämmande jämväl i fråga om de belopp, som fastställdes för den vid 1917 års riksdag åt inspektörerna beviljade tillfälliga löneförbättringen. Huru angelägen man var att vidmakthålla denna överensstämmelse framginge därav, att riksdagen, som ansåg sig böra gå något utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om tillfällig löneförbättring åt seminarie- och läroverksadjunkter, beslutade en motsvarande förhöjning i de för folkskolinspektörerna föreslagna beloppen. Då det blott var fråga om en provisorisk anordning, var det

helt naturligt, att man sökte så nära som möjligt ansluta sig till gällande förhållanden för att icke föregripa den definitiva regleringen.

Det vore uppenbart — säger överstyrelsen vidare — att det, i betraktande av nu angivna omständigheter, förefunnes stark anledning att, såsom styrelsen för inspektörsförbundet i sin framställning gjort, fortfarande som mönster för folkskolinspektörernas löner använda de löner, som ifrågasatts för ämneslärarna vid folkskoleseminarierna. Det syntes emellertid överstyrelsen, som om man med hänsyn till det ändrade läge, vari seminariernas lönefråga för det dåvarande befunne sig, knappast kunde hålla så starkt fast vid den då rådande överensstämmelsen.

Överstyrelsen syftade härvidlag närmast därpå, att från såväl lärarlönenämnden som överstyrelsen då föreläge förslag om helt ändrade grunder för avlöningen åt ämneslärarna vid folkskoleseminarierna, ett förslag som vunnit starkt understöd i de över lärarlönenämndens betänkande angivna utlåtandena. Detta förslag ginge ut på att folkskoleseminariernas ämneslärare borde, för att folkskoleseminarierna skulle i tävlan med de allmänna läroverken kunna förvärva de lärare, de i egenskap av fackutbildningsanstalter behövde, tillerkännas lika höga löner som de allmänna läroverkens lektorer.

Samma synpunkter syntes icke kunna anföras beträffande folkskolinspektörernas löner. Erfarenheten kunde icke sägas hava ådagalagt, att det närmast vore under konkurrens med de allmänna läroverken, som folkskolinspektörskåren blivit rekryterad under de år, som gått, sedan en ny ordning för densamma blivit genomförd. Överstyrelsen hade emellertid med det nu anförda icke velat säga, att man icke skulle vid fastställandet av folkskolinspektörernas löner taga hänsyn till önskvärdheten av att som inspektörer kunna förvärva för inspektörsuppdraget lämpliga lärare vid seminarierna och de allmänna läroverken.

Huru stor ökningen av inspektörernas nuvarande lön jämte tillfällig löneförbättring borde vara, syntes överstyrelsen knappast kunna avgöras efter rent objektiva grunder. Överstyrelsen hade för sin del ansett en ökning av 500 kronor såsom skälig och ville därför föreslå, att avlöningen i första lönegraden skulle utgöra 5,200 kronor. Till nämnda grundlön skulle vidare komma två ålderstillägg å 500 kronor efter respektive fem och tio års tjänstgöring. Lönegraderna skulle alltså bli 5,200, 5,700 och 6,200 kronor.

I fråga om avlöningens uppdelning i lön och tjänstgöringspenningar borde, enligt överstyrelsens mening, anordningen med olika belopp för tjänstgöringspenningarna i de särskilda lönegraderna enligt överstyrelsens förmenande icke längre bibehållas. Överstyrelsen anför härom:

I andra fall, då avlöningen utginge i blott tre lönegrader, vore tjänstgöringspenningarna fastställda till ett och samma belopp i samtliga lönegrader. Så vore till exempel förhållandet beträffande de för andra gradens tjänstemän i de centrala ämbetsverken och för yrkesinspektörerna fastställda tjänstgöringspenningarna. Då folkskolinspektörerna skulle hava blott tre lönegrader, syntes tjänstgöringspenningarna för dem böra fastställas till samma belopp i alla tre lönegraderna. Med hänsyn till vad i sådant avseende gällde för andra gradens tjänstemän och för yrkesinspektörer funne sig överstyrelsen böra förorda, att folkskolinspektörs tjänstgöringspenningar måtte fastställas till 1,700 kronor i samtliga lönegrader. Hel pension skulle då för honom komma att utgöra 4,500 kronor.

Den i det föregående förordade avlöningen skulle utgå till ordinarie folkskolinspektör. För inspektör, som tillsattes av Kungl. Maj:t genom förordnande, borde enligt överstyrelsens mening, liksom för närvarande den del av avlöningen, som motsvarade lönen, minskas med ett belopp, motsvarande ordinarie folkskolinspektörs avgift för egen pensionering, och syntes detta belopp skäligen böra sättas till 200 kronor.

Löneregleringskommittén.

Löneregleringskommittén har i sitt förenämnda utlåtande den 30 oktober 1918 för folkskolinspektörerna föreslagit en begynnelseavlöning av 5,300 kronor, varav 3,500 kronor skulle utgöra lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, samt därutöver två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor. Till stöd för detta sitt förslag anför kommittén:

Då fråga år 1914 förelåg om lönereglering för statens folkskolinspektörer, hade under ärendets förberedande behandling vissa jämförelser uppdragits mellan folkskolinspektörerna och andra befattningshavare med en i stort sett motsvarande utbildning. De lönebelopp, som då föreslogos och jämväl av riksdagen godkändes, voro beräknade med hänsyn till avlöningsförmånerna för tjänstemannakårer, från vilka antingen folkskolinspektörerna för det dåvarande i allmänhet rekryterades eller mau kunde vänta att förvärva lämpliga personer för inspektörsbanan. Närmast torde till grund för bestämmandet av inspektörernas avlöningsförmåner hava legat de lönesatser, som då tillkommo manliga adjunkter vid de allmänna läroverken och vid folkskoleseminarierna. Denna överensstämmelse mellan bemälda lärares och folkskolinspektörernas avlöningar var ävenledes bestämmande vid fastställande av den tillfälliga löneförbättring, som av 1917 och 1918 års riksdagar, på sätt i det föregående erinrats, beviljats inspektörerna.

Manliga läroverks- och seminarieadjunkter åtnjöto år 1914 en avlöning av 3,000 kronor, vartill kunde komma fyra ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10, 15 och 20 år. Då folkskolinspektörs avlöning bestämdes till 4,000 kronor, vartill kunde komma två ålderstillägg, vardera å 500 kronor, motsvarade sålunda inspektörs begynnelseavlöning den avlöning, som en adjunkt efter intjänande av två ålderstillägg kunde hava uppnått, varjämte inspektörs slutavlöning var till beloppet lika med den slutavlöning, som tillkom läroverks- eller seminarieadjunkt.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har nu 1918 års riksdag för manlig läroverksadjunkt ävensom för manlig adjunkt å övergångsstat vid folkskoleseminarium fastställt en avlöning av 4,300 kronor, därav 2,700 kronor lön och 1,600 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 500 kronor. Ämnesläraryrkesbefattningarna vid folkskoleseminarierna hava vidare av samma års riksdag ansetts böra förvandlas till lektorstjänster med en avlöning av, vad angår manlig lektor 5,800 kronor, därav 3,900 kronor lön och 1,900 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor.

På sätt av den förut lämnade redogörelsen framgår, göres av styrelsen för statens folkskolinspektörers förbund den uppfattningen gällande, att löne- och pensionsbeloppen för inspektörerna icke borde understiga de belopp, som komme att fastställas för de manliga ämneslärarna vid folkskoleseminarierna.

Kommittén — som finner billigt, att folkskolinspektörernas avlöningsförhållanden regleras, såsom senast här förut skett, med hänsyn tagen till de avlöningsbelopp, vilka utgå till lärarpersonal vid omförmälda läroanstalter — anser sig dock icke kunna förorda det önskemål, som sålunda från inspektörernas sida framställts. Enligt kommitténs mening har folkskolöverstyrelsen rätt, då den — med tanken fäst på det av densamma då förordade och av riksdagen sedermera godtagna förslaget om förvandling av adjunktstjänsterna vid folkskoleseminarierna till lektorsbefattningar — säger sig anse, att med hänsyn till det ändrade läge, vari seminariernas lönefråga befunne sig, man dåmera knappast kunde hålla så starkt fast vid den nu rådande överensstämmelsen.

Kommittén håller för sin del före, att vid bestämmande av de avlöningsbelopp, som skäligen må böra tillerkännas statens folkskolinspektörer, man bör söka i möjligaste mån bibehålla den relation, som hittills i avlöningshänseende förefunnits mellan dessa inspektörer och adjunkter vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier.

Utgår man sålunda därifrån, att för närvarande — fränsett tillfällig löneförbättring — folkskolinspektörs begynnelseavlöning är till beloppet lika med den avlöning, som läroverks- eller seminarieadjunkt efter intjänande av två ålderstillägg åtnjuter, skulle, med hänsyn tagen till de av 1918 års riksdag för adjunkter vid de allmänna läroverken och adjunkter å övergångsstat vid folkskoleseminarierna beslutade avlöningsförmåner, begynnelseavlöningen för folkskolinspektör böra sättas till 5,300 kronor. Av detta belopp torde 3,500 kronor böra utgöra lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, varjämte till lönen skulle kunna komma två ålderstillägg, vardera å 500 kronor, efter respektive fem och tio år. Slutavlöningen för folkskolinspektör skulle vid bifall härtill motsvara den avlöning, som lektor vid högre allmänt läroverk eller folkskoleseminarium efter intjänande av ett ålderstillägg kan hava uppnått.

Godkännes detta förslag, skulle enligt sedvanliga regler högsta pensionsunderlaget för folkskolinspektör komma att utgöra 4,500 kronor. Nu har emellertid 1918 års riksdag i samband med lönereglering för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna fastställt, att för manlig lektor högsta pensionsunderlaget skall utgöra 4,600 kronor och för manlig adjunkt å övergångsstat vid folkskoleseminarium ävensom för manlig adjunkt vid allmänt läroverk 4,000 kronor. I betraktande härav synes kommittén skäligt, att för folkskolinspektör högsta pensionsunderlaget begränsas till 4,300 kronor.

För folkskolinspektör, som av Kungl. Maj:t tillsättes genom förordnande på viss tid, föreslår folkskolöverstyrelsen själva lörens minskning med ett belopp, motsvarande ordinarie folkskolinspektörs avgift för egen pensionering, vilket belopp enligt överstyrelsens mening borde bestämmas till 200 kronor (i stället för nuvarande beloppet 100 kronor).

Mot förslaget i detta hänseende har kommittén ansett sig icke böra göra någon erinran.

I nu förevarande avseende har folkskolöverstyrelsen i sin skrivelse den 9 oktober 1918 frångått sitt förutnämnda år 1917 framställda förslag. Under de ändrade förhållanden, som inträtt genom 1918 års riksdags beslut angående ny lönereglering för vissa lärargrupper, har överstyrelsen ansett, att begynnelseavlöningen för folkskolinspektörerna borde bestämmas till

Folkskol-
överstyrelsen
år 1918.

5,800 kronor, varav 3,900 kronor lön och 1,900 kronor tjänstgöringspenningar, samt att därtill borde komma två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor.

Som skäl för denna sin ändrade ståndpunkt i frågan åberopar överstyrelsen först riksdagens beslut rörande avlöningen för folkskolseminariernas ämneslärare:

Redan i sin framställning den 31 augusti 1917 betonade överstyrelsen, att starka skäl kunde åberopas för att den rådande likställigheten i avlöningsförhållanden mellan seminariernas ämneslärare och folkskolinspektörerna alltjämt måtte bibehållas. Överstyrelsen kunde emellertid icke underlåta att framhålla, att frågan om en sådan likställighet måste anses i viss mån komma i ett annat läge, därest ämneslärarna vid seminarierna, såsom lärarlönenämnden föreslagit och överstyrelsen livligt förordat, bleve i avlöningshänseende likställda icke med de allmänna läroverkens adjunkter utan med dessas lektorer. Det skäl, som anförts för en sådan förändring i seminarielärarnas ställning, nämligen att seminarierna eljest icke skulle i tvälan med de allmänna läroverken kunna förvärva de lärare, de i egenskap av fackutbildningsanstalter behöva, kunde — framhöll överstyrelsen — icke göras gällande beträffande folkskolinspektörernas löner. Erfarenheten kunde nämligen icke sägas hava ådagalagt, att det närmast vore under konkurrens med de allmänna läroverken, som folkskolinspektörskåren blivit rekryterad under de år, som gått, sedan en ny ordning för densamma blivit genomförd. Vad sålunda anförts får emellertid icke tydas så, att man vid fastställandet av inspektörernas avlöning icke skulle taga hänsyn till möjligheten att som inspektörer kunna förvärva för inspektörsuppdraget lämpliga personer med den utbildning och den erfarenhet, som är att finna hos de vid seminarierna och de allmänna läroverken anställda lärarna. Tvärt om anser överstyrelsen, att det skulle vara till skada för folkundervisningen, om ej denna möjlighet bleve i tillräcklig grad tillgodosedd. En svårighet för överstyrelsen, då det gällde att föregående år föreslå bestämda lönebelopp för folkskolinspektörerna, låg däri, att man då ej kunde veta, vilka belopp, som skulle fastställas för seminariernas ämneslärare. Principen, att seminariernas ämneslärare skulle bliva lektorer, var då ännu icke av Konung och riksdag godtagen, och vilka lönebelopp som i den väntade löneregleringen för ifrågavarande lärare skulle bestämmas kände man icke. Från lärarlönenämnden förelåg visserligen ett förslag i avseende på lönernas belopp, men det var allmänt erkänt, att dessa belopp voro alltför låga. Överstyrelsen hade också för sin del uttalat sig för högre belopp, men hela löneregleringsfrågan för lärarna var, då överstyrelsen framställde sitt föregående förslag angående folkskolinspektörernas avlöning, för närmare utredning överlämnad till löneregleringskommittén, vars betänkande i ämnet dock ännu icke förelåg. Då det i alla fall var nödvändigt för överstyrelsen att föreslå bestämda belopp, kunde överstyrelsen blott uttala som en förhoppning, att dessa måtte befinnas vara så avvägda, att de komme att stå i lämpligt förhållande till de löner, som kunde bliva fastställda för seminariernas lärare.

I det avseende, som nu berörts, ligger saken helt annorlunda. På grund av den utav 1918 riksdag beslutade löneregleringen hava ämneslärartjänsterna vid seminarierna blivit förvandlade till lektorat, och för dessa tjänster har fastställts en avlöning i tre lönegrader med 5,800 kronor i första, 6,300 kronor i andra och 6,800 kronor i tredje lönegraden. Då så är förhållandet, ligger det tydligt när-

mast till hands att taga i övervägande, om ej dessa avlöningsbelopp skulle lämpligen kunna bestämmas även för folkskolinspektörerna. Om så skedde, skulle uppenbarligen rekryteringsfrågan från den nyss angivna synpunkten vara bäst tillgodosedd.

Vidare förklarar överstyrelsen, att även andra synpunkter hava för-anlett överstyrelsens ändrade förslag rörande avlöningsbeloppen. Sådana synpunkter äro hänsynen till avlöningsförhållandena särskilt för kommunala folkskolinspektörer, folkskollärare i ledande ställning inom folkskole-väsendet samt rektorer vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor. Överstyrelsen yttrar härom:

Överstyrelsen måste vid övervägande jämväl av övriga synpunkter, som här böra tagas i betraktande, finna de angivna beloppen för lektorslönerna vara lämpliga även för inspektörerna. Detta gäller nämligen också med hänsyn till inspektörs kårens rekrytering från andra håll än ovan antytts. Såsom överstyrelsen i sin nämnda framställning den 31 augusti 1917 framhöll, gäller det tydligen framför allt att ordna det så, att man för uppdraget kan erhålla personer, som äro skickade att intaga en ledande ställning på folkskoleväsendets område. I betraktande härav synes det, såsom ock inspektörsförbundets styrelse i sin skrivelse framhållit, vara lämpligt, att vid lönernas fastställande göra en jämförelse med de löner, som *de kommunala folkskolinspektörerna* hava att uppbära. Med hänsyn till vad ovan blivit anfört om arten och omfattningen av folkskolinspektörernas verksamhet torde man ingalunda kunna säga, att en statsinspektörs uppgift, arbete och ställning skulle i någon mån stå tillbaka för vad som i dessa avseenden tillkommer en kommunal inspektör. Tvärt om torde det vara uppenbart, att i viktiga avseenden större anspråk ställas på den förre. Visserligen kan man nog icke tänka på att för statsinspektörerna komma upp till så höga löner som dem, vilka de kommunala folkskolinspektörerna i våra allra största städer åtnjuta, men det må icke anses för mycket begärt, att de förra i ekonomiskt hänseende bleve likställda med de medelstora städernas kommunala inspektörer. Lönerna för dessa sistnämnda äro emellertid för närvarande ganska olika. Enligt vad överstyrelsen inhämtat växla dessa löner, oberäknat för närvarande utgående särskilda dyrtidstillägg, mellan en begynnelselön av 4,500 kronor och en slutlön av 9,000 kronor.

Nu är det emellertid att märka, att dessa belopp icke kunna anses vara vägledande, då det gäller en lönereglering, som skall träda i kraft först år 1920. Det är nämligen att vänta, att med anledning av den av 1918 års riksdag beslutade löneregleringen för de kommunalt anställda lärarna, städerna skola redan år 1918 företa en väsentlig höjning av de vid deras folkskoleväsen anställda befattningshavarnas löner och då jämväl de lokala folkskolinspektörernas.

Enligt vad som meddelats överstyrelsen föreligger redan förslag i sådant avseende från skolrådet i en medelstor stad, som för stadens folkskolinspektör föreslagit en begynnelselön av 7,500 kronor med två ålderstillägg à 500 kronor.

Det är givet, att vid bestämmande av de kommunala folkskolinspektörernas löner de nya *folkskollärlönerna* komma att öva inflytande. Dessa löner böra enligt överstyrelsens förmenande tagas i betraktande även vid bestämmandet av lönerna för statens folkskolinspektörer. Det torde icke av någon bestridas, att en folkskolinspektörs avlöning bör stå avsevärt över folkskolläraravlöningen. Detta betingas av folkskolinspektörens verksamhet, av hans ställning som chef inom folkskoleväsendet och av hänsyn till kårens ändamålsenliga rekrytering. Jämförelse synes närmast böra göras

just med folkskollärarlönerna i våra större och medelstora städer. Där utgår i regel folkskollärarnas avlöning, liksom fallet är med folkskolinspektörernas, i form av kontanta medel utan naturaförmåner, och det är på dylika orter, som folkskolinspektörernas bostadsorter i regel äro förlagda. I dylika städer är folkskolornas årliga undervisningstid i regel nio månader. Då detta skrives, är visserligen icke känt, huru städernas lönerogleringar för folkskollärarna komma att gestalta sig. Så mycket torde dock kunna antagas, att slutlönen i åtskilliga fall måste komma att uppgå till minst 5.000 kronor. Den kontanta lönen skulle enligt riksdagens beslut inberäknad ersättning för en månads övertidsläsning bliva 3.275 kronor, och därtill kommer så ersättning för 3 rum och kök samt för nödigt bränsle därtill. Visserligen är detta en slutlön, som uppnås först efter femton års tjänstgöring. Det synes emellertid vara riktigt, att just med denna jämföra folkskolinspektörs begynnelseavlöning. Folkskollärarna erhålla nämligen på grund av rådaende lärarbrist ordinarie anställning jämförelsevis tidigt, under det att en person i regel först i medelåldern kan påräkna att bliva folkskolinspektör. Han måste nämligen, särskilt om han har väsentligen folkskollärarmeriter att bygga på, ha omfattande erfarenhet att åberopa och i allmänhet hunnit på sitt område förvärva en ledande ställning, i vilken han kan hava ådagalagt sig vara i besittning av de egenskaper, som särskilt fordras av en folkskolinspektör.

Även om man i stället utgår från folkskollärarens tredje lönegrad, synes icke en begynnelseavlöning av 5,800 kronor för en folkskolinspektör vara för högt tilltagen. Jämförelsen bör nämligen enligt överstyrelsens förmenande icke göras med folkskollärare i allmänhet utan såsom ovan antytts med folkskollärare, som erhållit en ledande ställning, som blivit överlärare eller kommunal inspektör. Redan en överlärare erhåller ju utöver den egentliga folkskollärarlönen ett särskilt arvode. Då detta belopp är mycket växlande på olika platser och ifrågavarande arvoden ännu icke hunnit bliva anpassade efter den från och med år 1919 i kraft trädande lönerogleringen, kan överstyrelsen icke angiva några bestämda siffror. Överstyrelsen vill blott erinra därom, att överlärarna vid Stockholms folkskolor sedan flera år tillbaka uppbära ett särskilt arvode av 2,200 till 2,600 kronor om året.

Såsom förut antytts, kunna skäl anses föreligga för att med avseende på arbetets art och läggning också jämföra folkskolinspektörerna med *skolornas rektorer*, enär jämväl folkskolinspektörerna äro att betrakta som skolchefer. Även för rektorer vid olika slag av skolor har 1918 års riksdag reglerat avlöningen.

För rektor vid en fyrklassig högre folkskola bestämdes ett särskilt arvode av 800 kronor. Då ju rektor i detta fall i regel är ordinarie ämneslärare, blir hans kontanta avlöning, om han är anställd vid en allmän högre folkskola, 3,600 kronor, om han är i första, och 4,800 kronor, om han är i högsta lönegraden, och, om han har anställning i en yrke-bestämd skola, 3,900 kronor i första och 5,100 kronor i högsta lönegraden. För rektor vid kommunal mellanskola blir rektors sammanlagda kontanta avlöning 4,300 kronor i första och 5,500 kronor i högsta lönegraden. Det är emellertid att märka, att till denna kontanta avlöning skall i varje fall komma bostad. Enligt av särskilda sakkunniga uppgjort förslag till boställsordning skulle sådan bostad i regel innehålla minst fem rum och kök, varjämte rektor skulle erhålla för bostadens uppvärmning erforderligt bränsle. Erhållas icke dessa förmåner in natura, skulle motsvarande ersättning efter ortens pris lämnas. Det torde icke vara orimligt, om man anser de nu senast nämnda förmånerna vara så mycket värda, att sammanlagda avlöningen för de ifrågavarande rektorerna, åtminstone för rektor vid yrkesbestämd

högre folkskola eller kommunal mellanskola, kommer att i många fall uppgå till och stundom överstiga avlöningen för folkskolinspektör, om denne erhöile lönegraderna: 5,800, 6,300 och 6,800 kronor. Man bör emellertid komma ihåg, att de skolor, vilkas ledning des-a rektorer skola hava om hand, icke omfatta mera än fyra klasser, så att det antal lärare, för vilka en sådan rektor skall vara chef, ofta blir jämförelsevis litet, varför hans huvud-akliga sysselsättning blir lärartjänstgöringen. Sasom av det föregående framgår skulle en folkskolinspektör hava att utöva till-ynen och ledningen av folkskoleväsendet inom ett område med i medeltal omkring 400 lärare.

Slutligen sammanfattar överstyrelsen sitt förslag och sin motivering därför på följande sätt:

Vid sin granskning av de olika synpunkter, som enligt vad överstyrelsen nu anført synas böra tagas i betraktande vid bestämmandet av beloppen för folkskolinspektörernas löner, har överstyrelsen alltså, så-om redan angivits, kommit till den bestämda uppfattningen, att samtliga dessa synpunkter bliva på tillbörligt sätt beaktade, om des-a belopp få bliva desamma, som enligt senaste löne-regl-ring fastställts för seminariernas lektorer. Därigenom bibehålles den grundsats beträffande förhållandet mellan de båda nämnda tjänstemannagruppernas avlöning, som kommit till uttryck vid föregående beslut i fråga om folkskolinspektörernas avlöningsförhållanden, därigenom skulle folkskolinspektörerna vidare erhålla en avlöning, som i tillbörlig grad motsvarar betydelsen och omfattningen av deras verksamhet och som står i lämpligt förhållande till de lönebelopp, som av Konung och riksdag bestämts för andra till den allmänna folkundervisningen hörande befattningshavare, därigenom skulle också slutligen skapas ut-sikter till en god rekrytering av kåren.

Då det gäller att bedöma den höjning i folkskolinspektörernas avlöning, som skulle bliva en följd av överstyrelsens förslag, bör tagas i betraktande, att med inräknande av den tillfälliga löneförbättringen utgår för åren 1818 och 1919 till folkskolinspektör 4,700 kronor i första, 5,200 kronor i andra och 5,600 kronor i tredje löne-graden, vadan ökningen skulle bliva 1,100 kronor i de två lägsta och 1,200 kronor i högsta lönegraden.

Då överstyrelsen sålunda ansett sig böra förorda likställighet i lönehänseende mellan folkskolinspektör och seminarieläktor, får detta givetvis icke förstås så, att överstyrelsen skulle anse överensstämmelse råda mellan nämnda befattningshavare i fråga om utbildning eller verksamhet. Att en sådan överensstämmelse icke förefinnes framgår otvetydigt av den föregående framställningen. Det är i väsentliga hänseenden helt andra insikter och erfarenheter, som krävas av en folkskolinspektör än av en läktor, och detta gäller även om vissa personliga egenskaper. Genom den motive-ring, överstyrelsen i det föregående anført, har överstyrelsen velat visa, att folkskolinspektör både med hänsyn till arbetet och till rekryteringen bör erhålla en avlöning av ungefär samma storlek som den, vilken tillerkänts läktor, och det är då givetvis ändamålsenligt att stanna vid samma lönesatser, enär därigenom vinnes den fördelen, att inspektörs avlöning kommer att bestämmas i enlighet med en reglerad lönetyp, som redan vunnit tillämpning på närbesläktade områden.

Genom likställigheten med lektorerna vinnes också, att folkskolinspektörernas avlöning framgent som hittills uppdelas på blott tre lönegrader. En sådan anordning betingas av det förut angivna förhållandet, att folkskolinspektörerna i regel först efter en längre föregående verksamhet erhålla sina befattningar.

Överstyrelsen tillåter sig här framhålla, att de av överstyrelsen förordade lönerna icke uppgå till fullt så stora belopp, som sedan flera år tillbaka tillerkänts en annan grupp av statstjänare, med vilken det med hänsyn till verksamhetens art synes föreligga starka skäl att här göra en jämförelse, nämligen yrkesinspektörerna.

Den av överstyrelsen förordade överensstämmelsen med den för seminarielektor stadgade avlöningen bör givetvis också gälla avlöningens uppdelning i lön och tjänstgöringspenningar. Detta innebär, att tjänstgöringspenningarna för folkskolinspektör skulle utgöra 1,900 kronor i varje lönegrad.

Liksom för lektor bör emellertid högsta pensionsunderlaget icke utgöra lönen i högsta lönegraden utan i stället fastställas till 4,600 kronor.

Den i det föregående förordade avlöningen skulle utgå till ordinarie folkskolinspektörer. För inspektör, som tillsättes av Kungl. Maj:t genom förordnande, bör liksom för närvarande den del av avlöningen, som motsvarar lönen, minskas med ett belopp motsvarande ordinarie folkskolinspektörs avgift för egen pensionering, och synes detta belopp skäligen böra sättas till 200 kronor. Alltså skulle sådan inspektörs begynnelseavlöning komma att utgöra 5,600 kronor.

3. Bidrag från landsting till folkskolinspektörs avlöning.

Löne-
reglerings-
kommittén.

Löneregleringskommittén har erinrat om den nuvarande bestämmelsen, att, så länge från landsting ersättning utginge till folkskolinspektör i denna hans egenskap, avlöningen av statsmedel skulle minskas med ett nämnda ersättning motsvarande belopp och i följd därav såsom pensionsunderlag tjäna lönen i vederbörande lönegrad, samt förordat, att, därest och så länge sådan ersättning fortfarande utginge, avlöningen av statsmedel skulle minskas med ett nämnda ersättning motsvarande belopp och i följd därav såsom pensionsunderlag tjäna lönen i vederbörande lönegrad, dock högst 4,300 kronor.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1918.

Härom anför överstyrelsen bland annat:

Detta stadgande har uppenbarligen tillkommit på grund därav, att, innan folkskolinspektörernas löner ordentligt reglerats, vissa landsting lämnade avlöningstillägg. Det var ju att vänta, att den här ovan återgivna bestämmelsen skulle få till följd, att bidragen från landstingen skulle komma att indragas. Så har också skett. Enligt vad överstyrelsen från inspektörerna inhämtat, erhåller numera icke någon av dem särskilt avlöningstillägg från landsting. Vid sådant förhållande synes det överstyrelsen lämpligast, att här ifrågakvarande stadgande uteslutes ur avlöningsbestämmelserna.

4. Ortstillägg.

Nuvarande
bestämmelser.

Till folkskolinspektör, vars inspektionsområde infattar Stockholms stad, därest han där är bosatt, samt till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som där är bosatt, utgår för närvarande ortstillägg å 500 kronor.

Folkskolöverstyrelsen har ansett, att dessa ortstillägg borde fortfarande utgå.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1917.

Löneregleringskommittén har däremot föreslagit en nedsättning av beloppen till 300 kronor och som skäl härför anført:

Löne-
reglerings-
kommittén.

Då fråga senast förelåg om reglering av avlöningsförhållandena för lärare vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna, hade såväl av den s. k. lärarlönenämnden i dess den 31 oktober 1914 avgivna betänkande som av vissa kårer och myndigheter yrkats på ortstillägg med närmare angivna belopp åt lärare i Västerbottens och Norrbottens län.

I sitt den 21 februari 1918 avgivna utlåtande över lärarlönenämndens omförmälda betänkande m. m. (delen LV av kommitténs tryckta betänkanden) erinrade kommittén i förevarande fråga, hurusom, enligt vad kommittén hade sig bekant, såväl socialstyrelsen som en särskild kommission för det dåvarande vore sysselsatta med undersökningar till utrönande, i vad mån de olika höga levnadskostnaderna inom landets skilda delar kunde betinga ortstillägg för vissa grupper statstjänare. När resultatet av dessa undersökningar föreläge, komme tilläventyrs frågan om ortstillägg att upptagas till behandling för statens befattningshavare i gemen och således även för de till undervisningsväsendet hörande.

Vid sådant förhållande hade kommittén — som visserligen ansett skäl kunna åberopas till förmån för nämndens förslag — icke funnit sig böra för det dåvarande förorda, att rätt till ortstillägg infördes för ifrågavarande befattningshavare.

Kungl. Maj:ts i ämnet till 1918 års riksdag avlätna proposition upptog ej heller förslaget om ortstillägg åt vissa lärargrupper i de norrländska länen; och fastän inom riksdagen motionsvis yrkanden framställdes om ortstillägg åt ifrågavarande befattningshavare, godkände riksdagen Kungl. Maj:ts i överensstämmelse med kommitténs förslag i denna punkt avfattade framställning.

Med nu anförda omständigheter för ögonen har kommittén icke kunnat underlåta att ställa sig synnerligen tveksam inför frågan, huruvida de till vissa folkskolinspektörer nu utgående ortstilläggen böra vid en blivande lönereglering bibehållas. Då emellertid ortstillägg ansetts vid andra av 1918 års riksdag beslutade löneregleringar böra bibehållas, t. ex. i fråga om vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, och då dessutom det föreliggande spörsmålet blivit så pass sent som vid 1914 års senare riksdag behandlat, har kommittén icke ansett sig böra förorda den ifrågavarande avlöningsformens indragning för vederbörande folkskolinspektörers vidkommande.

Det må dock erinras, dels att enligt hittills tillämpade regler ortstillägg till befattningshavare i vissa norrländska län ansetts böra utgå med ett belopp, utgörande hälften av vad i samma hänseende tillkommer motsvarande befattningshavare i Stockholm, dels ock att för tjänstemän vid centrala ämbetsverk i Stockholm av andra och första normalgraderna ortstillägget utgör allenast 400 respektive 300 kronor.

Såväl med hänsyn härtill som ock i betraktande av den avlöningsförhöjning, som vid bifall till kommitténs förslag i allt fall skulle tillkomma folkskolinspektör, har kommittén funnit — även med bibehållande av den vissa folkskolinspektörer nu tillkommande rätt till ortstillägg — skäl kunna anföras för en begränsning av dessa ortstillägg till 300 kronor; och då i förevarande avseende någon skillnad hittills ej ansetts böra förefinnas mellan folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattar

Stockholms stad och som är där bosatt, samt folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som är där bosatt, har kommittén icke velat ifrågasätta någon ändring härutinnan, utan torde ortstillägget till en var av nämnda folkskolinspektörer böra utgå med sagda belopp, 300 kronor.

En av kommitténs ledamöter, Aug. Nilsson i Kabbarp, har i fråga om ortstillägg till folkskolinspektörer hyst en från kommitténs flertal avvikande mening och i sådant avseende anfört:

Att tilldela vissa folkskolinspektörer ortstillägg finner jag ej vara av nu föreliggande omständigheter tillräckligt motiverat.

Frågan om ortstillägg är ganska omtvistad och torde, även om man gärna accepterar principen, ej kunna ordnas eller tillämpas på tillfredsställande sätt, förrän den statistiska utredning, som i berörda hänseende pågått och pågår, blivit framlagd.

Under nuvarande ovissa förhållanden och jämväl med hänsyn till storleken av den löneförbättring, som kommittén i övrigt här föreslagit, bör efter min mening avlöningsformen ortstillägg ej tillgripas, liksom sådant tillägg ej utgår enligt den av 1918 års lagtima riksdag beslutade lönereglering för lärarpersonalen, varur kåren av inspektörer plägar rekryteras.

Vill man dock, trots dessa betänkligheter, tillerkänna inspektörerna i Stockholm och de tre nordligaste länen ortstillägg — vilket då måste ske i anslutning till de så kallade statskontors- och landstatstyperna — så tycks det mig uppenbart, att man får stanna för de belopp, som utgå antingen till första eller andra gradens tjänstemän, eller något belopp däremellan, alltså för i Stockholm bosatt inspektör lägst 300 och högst 400 kronor samt för inspektör, bosatt i något av de tre nordligaste länen, lägst 150 och högst 200 kronor. Det av kommittén föreslagna beloppet av 300 kronor för alla dessa inspektörer synes mig mera godtyckligt valt.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1918.

Folkskolöverstyrelsen har i sin skrivelse den 9 oktober 1918 vidhållit sitt förut gjorda förslag, att ortstilläggen måtte utgå med samma belopp som hittills, eller med 500 kronor.

5. Vikariatsarvode.

Nuvarande
bestämmelser.

Beträffande ersättning till vikarie för sjuk folkskolinspektör gäller för närvarande, att sådan ersättning skall beräknas efter högst 3,000 kronor för år. Härjämte har Kungl. Maj:t föreskrivit, att arvode åt vikarie för folkskolinspektör skulle, där Kungl. Maj:t ej i särskilda fall annorlunda förordnade, utgå med 3,000 kronor för kalenderår räknat.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1917.

Folkskolöverstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse år 1917 föreslagit en höjning av vikariatsarvodet till 4,000 kronor ävensom bibehållande av rätt för Kungl. Maj:t att i visst fall föreskriva högre arvode.

Löne-
reglerings-
kommittén.

Ifrågavarande bestämmelse har kommittén uppfattat så att, då till vikarie för folkskolinspektör, som är tjänstledig på grund av sjukdom, arvode skall utgå efter högst 3,000 (respektive 4,000) kronor för år, härvid skola i första hand ifrågakomma den tjänstlediges tjänstgöringspenningar och att vad därutöver erfordras till uppbringande av arvodesbeloppet till högst 3,000 (respektive 4,000) kronor efter år räknat skall utgå av förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer; i de fall, då arvode åt vikarie för folkskolinspektör, som är tjänstledig av annan anledning än styrkt sjukdom, skall utgå efter högst 3,000 (respektive 4,000) kronor för kalenderår eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall, efter högre belopp, förutsätter kommittén, att härvid skola lända till efterrättelse den i vederbörande avlöningsvillkor lämnade föreskriften i fråga om förpliktelse för den, som är tjänstledig av annan anledning än styrkt sjukdom, att under tjänstledigheten avstå av sin avlöning mera än tjänstgöringspenningarna.

Under uttalande härav finner sig kommittén kunna tillstyrka vad i nämnda hänseende föreslagits.

I sin merberörda skrivelse år 1918 har folkskolöverstyrelsen hemställt, att ifrågavarande arvode måtte fortfarande sättas till 1,000 kronor lägre än ordinarie folkskolinspektörs begynnelseavlöning. Detta förslag innebär alltså, att arvodet för vikarierande folkskolinspektör skulle fastställas till 4,800 kronor. Som skäl härför anför överstyrelsen:

Folkskol-
överstyrelsen
år 1918.

Överstyrelsen anser sig i detta sammanhang särskilt böra framhålla ett skäl för att vikariearvodet icke sättes för lågt. Såsom framgår av vad överstyrelsen förut anfört, krävas av en inspektör särskilda insikter och speciella personliga egenskaper. Bättre tillfället att pröva, huruvida dessa hos en person äro för handen, är tydligen, om denne får någon tid tjänstgöra som inspektör. En möjlighet härtill erbjuder just vikariatstjänstgöring, och det är därför av vikt ur rekryterings synpunkt, att arvodet för sådan tjänstgöring ej sättes lägre än att väl kvalificerade personer kunna utan att behöva befara minskning i sina inkomster åtaga sig densamma.

6. Expenser.

Såsom förut nämnts bestämdes i samband med 1914 års lönereglering för folkskolinspektörerna, att till folkskolinspektör skulle utgå ersättning för expenser med 300 kronor. Ifrågavarande expensmedel vore avsedda att täcka kostnader för expeditjonsrum, telefon, skrivmaterialier, tryckning av cirkulärskrivelser, renskrivningsarbete och dylikt.

Nuvarande
bestämmelser.

Beträffande dessa expensmedel anför inspektörsförbundets styrelse:

Inspektörs-
förbundet.

På grund av den våldsamma prisstegringen och nödvändigheten för inspektörerna, åtminstone i de större inspektionsområdena, att i rätt stor utsträckning anlita skrivhjälp hade den nämnda ersättningen befunnits icke på långt när tillräcklig. Från 20 inspektörer hade inkommit meddelanden angående de årliga utgiftsbelopp, som för ändamålet av dem använts. Av dessa meddelanden framginge, att i medeltal omkring 625 kronor årligen åtgått att täcka de kostnader, för vilka expensbidraget vore avsett. Under sådana förhållanden syntes en höjning av nämnda bidrag från 300 kronor till det dubbla beloppet icke få anses oskäligen.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1917.

På anförda skäl tillstyrker folkskolöverstyrelsen, att berörda ersättning måtte få utgå med 600 kronor.

Löne-
reglerings-
kommittén.

Löneregleringskommittén har härom anført följande:

Uppenbarligen måste orsaken till de ökade kostnaderna för expenser främst vara att söka i de starka prisstegringarna på materialier av allehanda slag m. m. En höjning av ifrågavarande belopp torde fördenskull under nuvarande förhållanden vara befogad. Dock synes den ifrågasatta ökningen kunna begränsas till 200 kronor, och torde anslag för sådant ändamål böra såsom tilläggsanslag tills vidare utgå å extra stat. Givetvis bör ersättning för expenser även utgå till den, som vikarierar å vakant eller ledig inspektörstjänst.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1918.

Folkskolöverstyrelsen har i sin skrivelse den 9 oktober 1918 ifrågasatt, att ersättningen till expenser skulle höjas till 800 kronor för år, och som skäl härför anført:

Då det nu utgående beloppet år 1914 bestämdes, hade man tydligen svårt att grunda detsamma på några exakta beräkningar beträffande de kostnader, som därmed skulle bestridas. Inspektörsförbundets styrelse hade gjort undersökning angående vad som verkligen erfordrats för täckande av de kostnader, för vilka expensauslaget är avsett, och i detta avseende erhållit uppgifter från 20 inspektörer. Enligt dessa uppgifter, som närmast avse år 1916, uppgingo de ifrågavarande kostnaderna i medeltal till 625 kronor.

Det torde vara uppenbart, att med de prisförhållanden, som man numera har att räkna med, varken 300 eller 600 kronor kunna räcka till de olika ändamål, varom här är fråga. För förvarande av arkiv och för mottagande av besökande behöver inspektör disponera ett särskilt expeditiionsrum med värme och belysning, och kostnaderna ensamt härför torde väl i många fall uppgå till inemot 600 kronor. Härtill kommer, att telefonavgifterna blivit höjda och att priset på papper och andra skrivmaterialier stigit i hög grad. För att inspektörens viktigare uppgifter ej skola åsidosättas för rent mekaniska göromål, är det av vikt, att han för renkrivningsarbete och vissa slag av granskningsarbeten kan anlita biträde, men även ersättningen för dylikt arbete har på senare tid betydligt ökat.

Det kan här ligga nära till hands att göra en jämförelse med huru det i förvarande hänseende ställer sig för rektorer vid folkskoleseminarier och allmänna läroverk samt för kommunala inspektörer. Dessa föfoga i regel över särskilt tjänsterum med värme och belysning, deras utgifter för telefon, skrivmaterialier och dylikt tillgodoses

från läroanstaltens eller skoldistriktets stat, och ersättning åt skrivbiträde bestrides från andra anslag än dem, som utgå till befattningshavarens avlöning. Till belysning må här nämnas, att anslag för skrivbiträde utgår i fråga om folkskoleseminarium med 150 kronor för år vid enkelseminarium och med 250 kronor vid dubbelseminarium; vid de allmänna läroverk, för vilka sådant anslag utgår, nämligen de högre läroverken och de större realskolorna, växlar det mellan 250 och 800 kronor. Det är emellertid att märka, att det är ifrågasatt, att en höjning skall ske av sagda anslag, vilka dock skola täcka blott en mindre del av de kostnader, som motsvara folkskolinspektörs expensutgifter. Av 1918 års riksdag har nämligen begärts utredning beträffande denna angelägenhet.

Vad angår yrkesinspektionen, med vars förhållanden det ju också kan vara betydande att göra en jämförelse, är motsvarande angelägenhet, efter vad överstyrelsen inhämtat, så ordnad, att till de olika inspektionsdistriktens expeditioner från ett särskilt anslag, som disponeras av socialstyrelsen, utgå medel, som täcka sådana kostnader, som skola bestridas av folkskolinspektörs expensanslag, så att vederbörande tjänstemän icke själva behöva göra några utgifter för dylika ändamål.

I betraktande av de förhållanden, överstyrelsen nu berört, har överstyrelsen kommit till den övertygelsen, att folkskolinspektörs ersättning för expenser, därest den verkligen skall motsvara de kostnader, den skall täcka, och därest folkskolinspektör icke skall komma att på sin avlöning vidkännas avdrag, som icke drabba andra tjänstemän, icke kan sättas till lägre belopp än 800 kronor. Överstyrelsen anser sig därför böra förorda, att ersättningen i fråga från och med år 1920 måtte utgå med nämnda förhöjda belopp.

Folkskolöverstyrelsen har vidare ansett en bestämmelse om medel till ersättning för expenser åt vikarierande folkskolinspektör vara behövlig och föreslagit, att sådana medel skulle beredas därigenom, att den tjänstledige inspektören av sina expensmedel avstode en viss del. Överstyrelsen yttrar härom:

Det har under den gångna tiden inträffat, att villrådighet gjort sig gällande i fråga om vikarierande inspektörs rätt att uppbära expensersättning. Då anslaget på grund av sin natur synes böra tillhöra befattningen, torde vara klart, att vikarie å ledig befattning bör äga att erhålla ifrågavarande ersättning. Likaledes synes expensanslaget i det fall, att befattningens innehavare med avstående av egna löneförmåner förordnats att bestrida annan befattning i statens tjänst, böra utgå till den, som förordnats att uppehålla inspektörsbefattningen. Åt annan vikarie för tjänstledig inspektör torde icke något särskilt expensanslag behöva utgå. Sådan vikarie bör givetvis äga tillgång till inspektörsexpeditionens lokal med därtill hörande telefon, journaler, liggare och arkiv. För vissa nödiga utgifter, såsom för skrivmaterialier, för renskrivning eller dylikt, behöva visserligen medel stå till vikariens förfogande. Men då motsvarande utgifter inbesparas på innehavarens expensanslag, torde sagda medel lämpligen utgå från detta. Tjänstinnehavaren skulle alltså förpliktas att avstå viss del av sina expensmedel åt vikarien, och vill överstyrelsen såsom lämpligt belopp i detta hänseende föreslå 300 kronor för år räknat.

I anslutning till vad överstyrelsen nu senast anfört synes det överstyrelsen, att frågan om ersättning för expenser åt vikarierande inspektör lämpligen löses på det sättet, att vikarie, som uppehåller ledig inspektörsbefattning, skall uppbära samma

expensersättning som ordinarie folkskolinspektör och att folkskolinspektör, som är tjänstledig, skall av honom tillkommande ersättning för exp-nser till sin vikarie avstå 300 kronor för år räknat, så vida icke Kungl. Maj:t i särskilt fall bestämmer, att han skall avstå högre belopp.

7. Avlöningsvillkor.

Nuvarande
bestämmelser.

Nu gällande villkor och bestämmelser för åtnjutande av folkskolinspektörs avlöningsförmåner äro enligt kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 255) angående avlöning åt folkskolinspektörer m. m. följande:

att folkskolinspektör skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jänkning i åligganden samt reglering av tjänstgöringsområde eller flyttning till annat område, som vid en möjligen inträdande förändring i folkskolinspektionens organisation eller eljest i allmänhet kan vara stadgad, samt i sådant hänseende vara pliktig att, med bibehållande av den avlöning han innehar, i enlighet med nya eller förändrade föreskrifter sköta de med befattningen förenade göromålen;

att med ordinarie befattning såsom folkskolinspektör icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagen eller kommuns stat;

att med folkskolinspektörsbefattning ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försett eller blivit såsom aktiebolag registrerat, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, så framt ej folkskolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen såsom folkskolinspektör, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort, men skola för den tid, han varit från tjänstgöringen befriad, utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen eller den del av avlöningen, som anses motsvara lönen, jämte ortstillägg, då sådant utgår, men att den, som undfar ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen eller den del av avlöningen, som anses motsvara lönen, eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt;

att avlöning ej må utgå till befattningshavare för tid, varunder han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest befattningshavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke av folkskolöverstyrelsen prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej folkskolöverstyrelsen finner skäligt lata honom uppbära något därav;

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad må äga rum efter förloppet av fem år, under villkor att tjänstinnehavaren under mera än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda uppflyttning, med gott vitsord bestritt sin egen befattning, vare sig såsom ordinarie innehavare eller på grund av förordnande, eller ock, på grund av förordnande, bestritt annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, under iakttagande av att vid uppflyttning till högre lönegrad den högre avlöningen ej får tillträdas förr än vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänstaldern blivit uppnådd; skolande i fråga om tjänstårsberäkning för uppflyttning till högre lönegrad gälla, dels att i tjänst varande statens folkskolinspektör, vilken innehaft sin befattning såsom huvudsyssla, må vid övergång till den nya lönestaten äga tillgodoräkna sig den tid, under vilken han innehaft förordnande såsom statens folkskolinspektör, dels ock att, därest ordinarie adjunkt vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk, vilken befordras till folkskolinspektör, redan intjänat högre avlöning än folkskolinspektörs begynnelseavlöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg som folkskolinspektör, att hans avlöning i sistnämnda befattning blir lika hög som den avlöning, han senast åtnjöt som adjunkt, varjämte, där adjunkt vid befordran till folkskolinspektör icke erhåller högre avlöning än den, han som adjunkt uppburit, honom tillgodoräknas för uppflyttning till närmast högre lönegrad såsom folkskolinspektör den tid, varunder han innehaft adjunktsbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttades i högre lönegrad;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnads- och tjänstålder, som berättigar honom till pension, icke må tillträda samma förhöjning;

att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall själva lönen eller del av avlöningen, som anses motsvara lönen, ävensom ortstillägg, där sådant tillhör befattningen, skola utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga om rätt till pension skall gälla vad i särskild lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgat; samt

att den, som tillträder de nya avlöningsförmånerna, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande av eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

I sitt utlåtande år 1917 ifrågasatte folkskolöverstyrelsen icke några egentliga ändringar i nyssnämnda villkor. Överstyrelsen erinrade visserligen om avlöningsvillkoren för adjunkt vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk, vilken befordrades till folkskolinspektör, och tänkte sig möjligheten av en ändring i dessa villkor, men då överstyrelsen icke ägde kännedom om de blivande lönerna för ämneslärare vid berörda läroanstalter, kunde överstyrelsen icke avgiva något förslag i nämnda avseende.

Folkskol-
överstyrelsen
år 1917.

Löneregleringskommittén fann de nu gällande avlöningsvillkoren i stort sett kunna äga giltighet även efter ny lönereglering. Endast i ett par hänseenden ansåg kommittén sig böra göra vissa erinringar.

Lönereg-
lerings-
kommittén.

Beträffande avlöningsvillkoren för sådan adjunkt vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk, som befordras till folkskolinspektör, erinrar kommittén om nu gällande, i det föregående återgivna bestämmelser och yttrar därom:

Det var framför allt med hänsyn till seminarieadjunkter, vilka skulle vilja övergå till inspektörsbefattning, som en bestämmelse av angivna innebörd befanns av förhållandena påkallad. Enär emellertid läroverksadjunkter varit fullkomligt jämställda med seminarieadjunkter i fråga om såväl kompetens som avlöningsförmåner, ansågs ett medgivande av nämnda art böra omfatta även dem.

Då nu adjunktsbefattningarna vid folkskoleseminarierna skola förvandlas till lektorat och då vidare sagda bestämmelse väl näppeligen torde hava någon egentlig betydelse för läroverksadjunkter, vilka endast i särskilda undantagsfall kunna tänkas vilja övergå till inspektörstjänstgöring, torde det kunna ifrågasättas, huruvida en bestämmelse av angivna innebörd bör bibehållas. Vid det förhållande emellertid, att vid folkskoleseminarierna tills vidare torde komma att finnas adjunkter å övergångsstat och dessa adjunkter äro i avseende å kompetens och avlöningsförmåner likställda med läroverksadjunkter, har kommittén icke ansett sig böra förorda bestämmelsens upphävande.

Den torde dock böra erhålla en förändrad avfattning av ungefärligen följande innehåll: Därest ordinarie manlig adjunkt å övergångsstat vid folkskoleseminarium eller ordinarie manlig adjunkt vid allmänt läroverk vid befordran till folkskolinspektör redan intjänat det sista ålderstillägget såsom adjunkt, skall honom omedelbart tillgodoföras ett ålderstillägg såsom folkskolinspektör; skolande, därest adjunkt vid befordran till folkskolinspektör icke erhåller högre avlönning än den, han som adjunkt upphurit, honom tillgodoräknas för uppflyttning till närmast högre lönegrad såsom folkskolinspektör den tid, varunder han innehaft adjunktsbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttades i högre lönegrad.

I avseende å avlöningsvillkoren anser kommittén det vidare böra förskrivas, i likhet med vad riksdagen i en hel del fall vid senare löneregleringar beslutat, att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning.

**Folkskol-
överstyrelsen**
år 1918.

I sin merberörda skrivelse den 9 oktober 1918 uttalar folkskolöverstyrelsen fortfarande såsom sin mening, att nu gällande villkor och bestämmelser för löneförmånernas åtnjutande torde i de flesta avseenden kunna bibehållas oförändrade. Men i ett par punkter anser överstyrelsen sig böra framställa särskilda förslag. Sålunda anser överstyrelsen nu, att en bestämmelse motsvarande den, som nu gäller för adjunkt vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk, som befordras till folkskolinspektör, bör fortfarande finnas samt att den bör utsträckas att gälla även för vissa andra fall. Härom yttrar överstyrelsen:

Överstyrelsen anser, att en motsvarande bestämmelse allt fortfarande bör finnas. Då folkskolinspektörerna med den av överstyrelsen föreslagna avlöningen skulle jämföras med seminariernas och de allmänna läroverkens lektorer, följer tydligen, att bestämmelsen i stället skulle tillämpas på lektor. Det synes emellertid överstyrelsen föreligga skäl för att stadgandet får något större räckvidd. Då rätt att räkna föregående ordinarie tjänstgöring för uppflyttning i högre lönegrad vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium tillkommer lektor vid högre teknisk skola, torde det vara riktigast, att även sådan befattningshavare finge liknande förmån, om han erhöle en folkskolinspektörstjänst. Även skulle det ju kunna tänkas, att exempelvis en ledamot av skolöverstyrelsen eller en seminariektör överginge till inspektörsbefattning, fastän han i sin föregående tjänst hade rätt till högre avlöning än den slutavlöning, som folkskolinspektör skulle erhålla. Det vore givetvis orimligt, om denna i sådant fall skulle som folkskolinspektör börja i lägsta lönegraden. Överstyrelsen vill med hänsyn till vad nu anförts förorda, att stadgandet i fråga erhåller följande lydelse: Statsanställd ordinarie befattningshavare i undervisningsväsendets tjänst, vilken befordras till folkskolinspektör, äger, därest han i sin föregående tjänst åtnjutit avlöning med högre belopp än folkskolinspektörs begynnelseavlöning, att såsom folkskolinspektör omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg, att hans avlöning icke kommer att understiga hans avlöning i den förra tjänsten eller, om avlöningen i denna varit högre än folkskolinspektörs slutavlöning, genast erhålla den högsta för folkskolinspektör stadgade avlöningen, varjämte, där sådan befattningshavare icke såsom folkskolinspektör erhåller högre avlöning än han i sin föregående tjänst uppburit, honom skall tillgodoräknas för uppflyttning i högre lönegrad såsom folkskolinspektör den tid, varunder han innehaft den föregående befattningen, efter det han i denna senast uppflyttades i högre lönegrad.

Enligt överstyrelsens förmenande föreligga starka skäl för att den nu nämnda förmånen bleve utsträckt att gälla jämväl kommunal folkskolinspektör, som erhöle befattning som statens folkskolinspektör. Det skulle obestriddligen vara till stor fördel för folkskolinspektionen, om man för densamma kunde förvärva personer med den särskilda erfarenhet, vilken måste vara tillfinnandes hos den, som haft tillsynen och ledningen av folkskoleväsendet inom ett stort skoldistrikt om hand. Utsikten därtill är tydligen ringa, därest, såsom även med de av överstyrelsen för statens inspektörer förordade lönerna ofta bleve fallet, en dylik övergång bleve förenad med en allt för stor löneminskning.

Vidare förmåler överstyrelsen i sin sistberörda skrivelse, att överstyrelsen i samband med frågan om de närmare villkor och bestämmelser, som skola gälla för avlöningens åtnjutande, haft att till behandling upptaga ett spörsmål, som bragts under överstyrelsens prövning på grund av en från styrelsen för statens folkskolinspektörers förbund till överstyrelsen ingiven och till Kungl. Maj:ts överlämnad skrivelse, vari hemställes, att överstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:ts göra framställning därom, att rätt till åtnjutande av semester måtte tillerkännas statens folkskolinspektörer.

Som motivering för sin hemställan hänvisar överstyrelsen i främsta rummet till det omfattande och krävande arbete, som inspektörerna ha att utföra, ett arbete, som består dels i synnerligen ansträngande inspektionsresor

under större delen av året, dels i trägen expeditiönsverksamhet under årets alla månader. Överstyrelsen har inhämtat yttrande i frågan från övriga inspektörer och meddelar, att 27 inspektörer avgivit sådant yttrande samt att alla dessa med få undantag vitsordat behovet av semesterledighet. Av sagda yttranden återgiver överstyrelsen, bland andra, följande:

En inspektör uppger, att inom hans inspektionsområde arbetet för närvarande och långt framåt vore så omfattande, att även med den största arbetsförmåga hos inspektören ej den minsta tid under någon del av året gäves till vila eller ro vare sig helgdag eller vardag. En annan inspektör talar om det ihärdiga och stränga arbetet, som utan någon årlig ledighet för inspektörerna omsider måste leda till deras överanstängning. Enligt en tredje inspektör verkade de många resorna i längden tröttnande, och besöken i skolorna, där det givetvis gällde att hålla uppmärksamheten spänd, likaså. De dagar, då man icke vore ute på resor, hade man en mycket omfattande expedition. För att medhinna denna såge sig nämnde inspektör nödsakad att i regel ta större eller mindre del av söndagen till hjälp. Under julfrierna finge man icke någon ledighet, och under sommarferierna vore förhållandet likartat.

Även av ett annat skäl är det, säger överstyrelsen, för inspektörerna i hög grad önskligt, att de måtte komma i åtnjutande av den förmån, som en årlig semester innebär. Under en synnerligen lång tid av året, nämligen då skolorna äro i gång, måste inspektören vara ute på tjänsteresor, skild från hemmet och familjen. Och även under den korta tid av sommaren, då skolorna allmänt ha ferier, blir det föga tid och tillfälle för honom att ägna sig åt sin familj. Att detta innebär en uppoffring både för honom och familjen säger sig själf.

Den fråga det här gäller bör emellertid enligt styrelsens mening ses ej blott ur synpunkten av vad som är behöfligt och önskligt för inspektörerna själva och deras familjer, utan jämväl och framför allt ur synpunkten av de uppgifter inspektörerna hava att fylla och den sak de ha att tjäna, med ett ord ur skolväsendets synpunkt. Det gäller då att överväga, huruvida och i vad mån en årligen återkommande semesterledighet för inspektörerna låter sig förena med skolväsendets välförstådda intresse. Här om yttrar överstyrelsen:

I avseende här på torde först böra erinras därom, att ett ansträngande och jäktande arbete utan behöflig vila är ägnat att skada ej allenast den arbetande personen utan ock den sak hans verksamhet avser. En uttröttad arbetare utför i regel icke något gott verk. Har han däremot fått tid till nödig vila, kan han sedan med stärkta krafter och ökad arbetsbåg och följaktligen även med bättre arbetsresultat gripa sig an med föreliggande uppgifter. Ur denna synpunkt vägar styrelsen hålla före, att en årlig semester för folkskolinspektörerna skulle långt ifrån att skada tvärtom vara till avsevärt gagn för den sak de ha att främja.

Även på ett annat sätt skulle en regelbunden semester för inspektörerna bli till nytta för skolan. Av största vikt är, att inspektörerna på det område, där de verka,

söka att följa med sin tid. Skola de kunna råda andra i fråga om på dagordningen stående pedagogiska spörsmål, måste de själva grundligt känna till dem. Men detta är icke möjligt, om de icke alltjämt arbeta på sin fortsatta utbildning. Den nyare pedagogiska litteraturen får följaktligen icke vara främmande för dem. Och utvecklingen på skolaus område inom andra länder böra de söka att följa med. Men huru skola de kunna göra detta, om de ständigt äro bundna av tjänsteresor eller expeditionella göromål? En ärlig fritid, då de vore fullt lediga från tjänstegöromål, skulle därför även ur denna synpunkt kunna gagna skolväsendet.

Vidare erinrar styrelsen, att de allra flesta ämbets- och tjänstemän äga rätt till årlig semester. Och detta gäller icke blott de i statens tjänst anställda utan också dem, som anställts i kommunal eller enskild tjänst.

Särskilt förtjänar att beaktas, säger överstyrelsen, att alla inom undervisningsväsendet anställda — lärare och lärarinnor, kommunala folkskolinspektörer m. fl. — med få undantag äga förmånen av en i de flesta fall ganska lång årlig ledighet, en ledighet, som åtminstone vad lärare och lärarinnor beträffar, sammanfaller med respektive skolors ferier. De enda i skolans tjänst anställda, som utgöra undantag från denna allmänna regel, äro, så vitt styrelsen har sig bekant, statens folkskolinspektörer samt rektorerna vid vissa läroanstalter, såsom de allmänna läroverken och statens folkskoleseminarier. Åt sistnämnda kategori av ämbetsmän torde dock rätten till semester snart nog komma att tillerkännas, att döma av de uttalanden, som med avseende härpå gjorts i 1918 års proposition angående löne- och pensionsreglering för läroverks- och seminarielärare m. fl. Då så är och då förmånen av semester under de senaste åren tillräckligt allt flera ämbets- och tjänstemän, är det tydligt, att folkskolinspektörernas uteslutande även för framtiden från denna förmån skulle för många bland dem kännas tungt och te sig obilligt.

Beträffande semestertidens längd förordar överstyrelsen, att eventuell semester för folkskolinspektörerna måtte omfatta minst en månad, helst en och en halv månad.

Folkskolöverstyrelsen finner den sålunda gjorda framställningen förtjänt av synnerligt beaktande. Som skäl härför anför överstyrelsen:

Att frågan om semester för folkskolinspektörerna icke blev löst, då den nya ordningen för folkskolinspektionen år 1914 fastställdes, torde väl närmast berott därpå, att folkskolinspektörerna sedan gammalt icke varit tillerkända förmånen av sådan ledighet och att man ville låta erfarenheten utvisa, huruvida någon ändring i detta hänseende efter den genomförda omregleringen bleve nödvändig. Den redogörelse, som i det föregående lämnats för omfattningen av folkskolinspektörernas arbete och för de ökade arbetsuppgifter, som kunna väntas med det snaraste tillkomma, torde nog samt ådagalägga, att inspektörerna lika väl som alla andra befattningshavare i statens tjänst måste anses vara i verkligt behov att erhålla någon tids ledighet årligen för vederkvickelse och vila. Den tanken har möjligtvis funnits, att inspektörerna skulle ändock kunna få erforderlig vila under sommaren, då skolorna hava ferier. Erfarenheten har emellertid visat, att så icke kan bliva fallet. För det första falla ferierna så olika i de olika skolorna i ett inspektionsområde, att inspektionsresor behövas även under sommaren. Men ett betydligt större hinder för att inspektörerna skulle under nämnda

tid kunna känna sig jämförelsevis lediga från arbete, ligger i de många göromål av administrativ natur, för vilka i det föregående redogörelse lämnats. En stor del av dessa måste nämligen skötas under sommaren, då tiden icke fullt så mycket upptages av inspektionsresor. Därtill kommer, att inspektören under alla omständigheter måste bliva bunden vid sin bostad för att kunna besvara alla de förfrågningar, som genom post eller telefon komma till hans expedition.

Om inspektören finge någon tids semester, komme denna tid antagligen, såsom ock i inspektörsförbundets skrivelse framhålles, att blott i ringa mån kunna ägnas åt fullständig vila. För att kunna fylla sin uppgift i en ledande ställning på undervisningsväsendets område bör inspektören tydligen äga tillfälle att genom studier vidga sina insikter eller att genom en resa utanför området taga kannedom om folkskoleväsendet på andra orter. Särskilt kräves detta nu, då så många viktiga uppfostrings- och undervisningsspörsmål tränga sig fram på dagordningen. Men det blir då också nödigt för honom att kunna få någon ro för de mångskiftande dagliga göromål, som följa med inspektörsbefattningen.

I fråga om bestämmelserna rörande semesterledighet för folkskolinspektör yttrar överstyrelsen:

Av inspektörsförbundets skrivelse framgår, att det stora flertalet bland inspektörerna anse behov av semester för inspektörerna föreligga men också, att ett par inspektörer intagit en annan ståndpunkt. Det är självfallet, att semesterledighet skall komma i fråga, endast då inspektör själv så önskar. Sådan ledighet bör å andra sidan icke tillkomma inspektörerna såsom en rättighet, på vilken de under alla omständigheter skulle kunna göra anspråk. För inspektör bör tydligen liksom för andra tjänstemän gälla, att semester får åtnjutas endast under förutsättning att sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång. Om möjlighet till semesterledighet tillerkännes inspektörerna, bör därför den ordningen genomföras, att ansökan om sådan ledighet skall inlämnas till folkskolöverstyrelsen, som skall pröva, huruvida ledigheten med hänsyn till tjänstens tillbörliga skötande bör medgivas. Vad angår den tid, som semesterledigheten skall kunna omfatta, synes det överstyrelsen vara riktigast, med hänsyn till vad som gäller för åtskilliga andra befattningshavare med den avlöning, som här ovan förordats, att semester må kunna av folkskolinspektör åtnjutas under högst en och en halv månad årligen. Att inspektör icke under semesterledighet bör avstå något av sin avlöning till vikarie torde vara självfallet.

8. Familjepensionering.

Nuvarande
bestämmelser.

Vad beträffar familjepensioneringen för folkskolinspektör gäller för närvarande, att ordinarie folkskolinspektör skall tillhöra folkskollärarnas änke- och pupillkassa, varvid som delaktighetsbelopp skall gälla lönen i högsta lönegraden, dock med rätt för den, som före tillträdet av inspektörsbefattningen är delaktig i nämnda kassa med högre delaktighetsbelopp än det, som skulle tillkomma folkskolinspektör, att bibehållas vid det högre delaktighetsbeloppet, under villkor att han erlägger dels den mot det högre delaktighetsbeloppet svarande pensionsavgiften, dels därutöver en årlig till-

läggsavgift, motsvarande det statsbidrag, som skulle utgå för skillnaden mellan folkskolinspektörs delaktighetsbelopp och det högre belopp, med vilket han är delaktig i kassan.

I nu anförda bestämmelse syntes överstyrelsen icke någon ändring behöva vidtagas. De avlöningsbelopp, överstyrelsen förut förordat, skulle medföra en höjning av delaktighetsbeloppet i änke- och pupillkassan. Denna höjning måste tydligen också medföra en ökning i det statsbidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som på grund av folkskolinspektörernas delaktighet i nämnda kassa utginge. Angående storleken av det belopp, som i detta avseende skulle erfordras, om en lönereglering genomfördes, syntes det tillkomma direktionen över nämnda kassa att verkställa beräkning.

Folkskolöverstyrelsen
år 1917.

Löneregleringskommittén anser sig bära förorda bibehållandet av den nuvarande bestämmelsen i fråga om familjepensionering för folkskolinspektör.

Löneregleringskommittén.

I sin skrivelse år 1918 vidhåller folkskolöverstyrelsen ovannämnda förslag.

Folkskolöverstyrelsen
år 1918.

9. Kostnadsberäkning.

I sin skrivelse den 9 oktober 1918 har överstyrelsen till sist sökt angiva de ökade kostnader, som skulle följa av ökningen i inspektörernas antal och av löneregleringen.

Att exakt angiva dessa kostnader, säger överstyrelsen, är givetvis omöjligt. Man vet icke på förhand, huru många inspektörer som år 1920 äro ordinarie och huru många som äro tillsatta på förordnande, ej heller huru många, som skulle befinna sig i de olika lönegraderna. Därtill kommer, att man icke kan förutse, i vilken utsträckning vikarierande inspektörer komma att behöva anställas. Överstyrelsen har emellertid gjort vissa beräkningar för att kunna någorlunda noggrant angiva beloppet av det anslag, som erfordras. Om dessa beräkningar yttrar överstyrelsen:

Då man kan utgå ifrån att de 18 nya inspektörer, som skulle tillkomma för år 1920, till att börja med tillsättas genom förordnande, skulle avlöningen för var och en av dessa utgöra 5.600 kronor. Samma avlöning synes kunna beräknas för 3 andra inspektörer. Övriga 31 inspektörer skulle då antagas vara ordinarie, och av dem skulle, så långt man för närvarande kan döma, 3 befinna sig i första, 18 i andra och 10 i tredje lönegraden. Avlöningen för de 52 inspektörerna skulle alltså beräknas uppgå till 316,400 kronor. Därtill skulle komma särskilda ortstillägg till 10 inspektörer med

sammanlagt 5,000 kronor. Om varje inspektör erhöles semester under en och en halv månad, skulle till semestervikarier utgå sammanlagt $6\frac{1}{2}$ årsarvoden eller 31,200 kronor. Huru mycket som därutöver skulle erfordras till arvoden åt vikarier är givetvis omöjligt att nu angiva. Det synes emellertid överstyrelsen vara tillräckligt, om man beräknar, att tillsammans med arvoden åt semestervikarier skulle erfordras tillhopa 8 årsarvoden för vikarier. Den nyssnämnda summan, 31,200 kronor, skulle då ökas till 38,400 kronor. Efter 800 kronor för år skulle ersättningen för expenser till 52 inspektörer utgöra 41,600 kronor. Hela kostnaden skulle enligt de gjorda beräkningarna bliva 401,400 kronor eller avrundat 402,000 kronor. Då anslaget till avlöning m. m. till folkskolinpektörer i riksstaten för år 1919 är upptaget till 157,000 kronor, skulle alltså den av ökningen i inspektörernas antal och av löneregleringen förorsakade höjningen bliva 245,000 kronor. I verkligheten skulle dock höjningen icke bliva så stor som den nyss angivna. För år 1919 utgår nämligen utöver det ordinarie anslaget å extra stat ett förslagsanslag, högst, av 24 600 kronor till beredande av tillfällig löneförbättring åt folkskolinpektörerna. Den verkliga höjningen från år 1919 till år 1920 skulle alltså bliva 220,400 kronor.

Departementschefen.

Beträffande ny löne- och pensionsreglering för statens folkskolinpektörer föreligga, såsom i det föregående omförmäls, utom en hemställan i ämnet från styrelsen för statens folkskolinpektörers förbund tre olika förslag, angivna av folkskolöverstyrelsen den 31 augusti 1917, av löneregleringskommittén den 30 oktober 1918 och av folkskolöverstyrelsen den 9 oktober 1918.

Behovet av ny lönerreglering.

Behovet av en sådan löne- och pensionsreglering synes vara uppenbart och icke tarva någon särskild motivering.

Avlöningsbelopp och pensionsunderlag.

Vad angår de avlöningsbelopp och därav följande pensionsunderlag, som böra fastställas för ifrågavarande tjänstinnehavare, har styrelsen för inspektörsförbundet hemställt, att löne- och pensionsbeloppen icke måtte komma att understiga de belopp, som komme att fastställas för manliga ämneslärare vid folkskoleseminarierna. Folkskolöverstyrelsen föreslog år 1917 för ordinarie folkskolinpektör en avlöning i tre lönegrader å respektive 5,200, 5,700 och 6,200 kronor, varav 1,700 kronor skulle utgöra tjänstgöringspenningar i alla lönegrader, samt såsom högsta pensionsunderlag 4,500 kronor. Löneregleringskommittén har för samma tjänstinnehavare föreslagit en avlöning i tre lönegrader å respektive 5,300, 5,800 och 6,300 kronor, varav 1,800 kronor skulle utgöra tjänstgöringspenningar i samtliga lönegrader, samt såsom högsta pensionsunderlag 4,300 kronor. Slutligen har folkskolöverstyrelsen år 1918 föreslagit en avlöning i tre lönegrader å respektive 5,800, 6,300 och 6,800 kronor, varav 1,900 kronor skulle utgöra tjänstgöringspenningar i alla lönegrader, och såsom högsta pensionsunderlag 4,600 kronor. Anledningen till att överstyrelsen frångått sitt förslag år 1917 och år 1918 föreslagit högre belopp är, såsom förut nämnts, det ändrade läge, i vilket frågan

kommit genom 1918 års lagtima riksdags beslut angående ny lönereglering för vissa lärargrupper.

I fråga om avlöningen har folkskolöverstyrelsen enligt min uppfattning anfört tungt vägande skäl för sitt senast avgivna förslag, som avser att jämställa folkskolinspektörerna med seminariernas lektorer. Så maktpåliggande och svåra äro de arbetsuppgifter, som i våra dagar — och detta gäller givetvis icke minst i och med genomförandet av fjolårets stora skolreform — påvåla folkskolinspektörerna såsom skolchefer, att det måste bli förenat med avsevärda svårigheter att för lägre lönebelopp förvärva för uppdraget fullt lämpliga personer. Erfarenheten har givit vid handen, att för inspektörsuppdraget hågade och väl kvalificerade krafter i främsta rummet måst sökas inom följande grupper: seminarielärare, rektorer vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor, kommunala folkskolinspektörer och överlärare vid folkskolor. Beträffande seminarielärarna har man i främsta rummet att tänka på lektorerna. För dessa äro, såsom redan nämnts, lönegraderna 5,800, 6,300 och 6,800 kronor. Vad angår rektorer vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor har folkskolöverstyrelsen erinrat om att deras avlöning numera, om naturaförmånerna inräknas, komma att i många fall uppgå till och stundom överstiga nyssnämnda belopp. Beträffande den under år 1919 utgående avlöningen åt kommunala folkskolinspektörer och överlärare har ordföranden i styrelsen för statens folkskolinspektörers förbund insänt uppgifter, i fråga om kommunala folkskolinspektörer från 21 städer och i fråga om överlärare från 14 städer och 2 andra samhällen. Enligt dessa uppgifter utgår begynnelseavlöningen för kommunal folkskolinspektör, dyrtidstillägg oberäknat, endast i två städer med mindre belopp än 6,000 kronor. I 18 städer växlar den mellan 6,000 och 9,000 kronor. Slutavlöningen, dyrtidstillägg oberäknat, växlar mellan 7,000 och 7,500 kronor i 5 städer, mellan 8,000 och 8,900 kronor i 6 städer och mellan 9,000 och 9,500 kronor i 9 städer. Slutavlöningen för överlärare, dyrtidstillägg oberäknat, uppgår till 6,300 kronor i Göteborg och överstiger 6,300 kronor i 6 städer, nämligen Härnösand, Trollhättan, Malmö, Visby, Stockholm och Luleå.

Folkskolöverstyrelsen har sålunda, som jag nyss uttalade, anfört vägande skäl för sitt här berörda förslag. Då jag icke dess mindre i min framställning till riksdagen anser mig böra frångå detsamma, beror detta i främsta rummet på statsfinansiella hänsyn. Den omorganisation av och lönereglering för folkskolinspektionen, som här föreslås, kräver förhållandevis stora belopp, och då därtill kommer att lönereglingskommittén med sin stora sakkunskap på hithörande områden varit fullt enig med

avseende å de av kommittén föreslagna lönebeloppen, har jag ansett mig böra stanna vid att förorda kommitténs förslag. Skulle kommande tiders erfarenhet giva vid handen, att väl kvalificerade inspektörer ej stå att erhålla utan ytterligare höjningar av lönebeloppen, så torde frainställningar i detta syfte ej utebliva. Jag förordar alltså, att avlöningen för ordinarie folkskolinspektör sättes till 5,300 kronor, därav 1,800 kronor böra utgöra tjänstgöringspenningar. Därtill böra komma två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 tjänstår. Högsta pensionsunderlaget bör, på sätt löneregleringskommittén föreslagit, utgöra 4,300 kronor.

För inspektör, som tillsättes av Kungl. Maj:t genom förordnande, torde den del av avlöningen, som motsvarar lönen, böra minskas med 200 kronor och begynnelseavlöningen således bliva 5,100 kronor.

Bidrag från
landsting.

Rörande den nu gällande bestämmelsen, att så länge ersättning till folkskolinspektör utgår från landsting, inspektörens avlöning av statsmedel skall minskas med ett ersättningen motsvarande belopp, har folkskolöverstyrelsen upplyst, att sådan ersättning numera icke utgår till någon enda inspektör. Under sådana omständigheter kan tydligen nämnda stadgande nu uteslutas från avlöningsbestämmelserna.

Ortstillägg.

Vad beträffar ortstillägget, som för närvarande utgår med 500 kronor till inspektör, vars inspektionsområde innefattar Stockholms stad och som är där bosatt, samt till inspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som är där bosatt, har löneregleringskommittén ifrågasatt, att sagda tillägg skulle nedsättas till 300 kronor. Kommittén har därvid erinrat, dels att 1918 års riksdag icke bifallit motionsvis gjorda yrkanden angående ortstillägg åt vissa lärargrupper inom de norrländska länen, dels att ortstillägg utgår till tjänstemän vid centrala ämbetsverk i Stockholm av första och andra normalgraderna med 300, respektive 400 kronor samt till befattningshavare i vissa norrländska län med hälften av det belopp, som tillkommer motsvarande befattningshavare i Stockholm.

Vad angår ortstillägget för den inspektör, till vars område Stockholm hör, ansluter jag mig till löneregleringskommitténs förslag, dock med den jämkning, att ortstillägget bör bestämmas till 400 kronor eller samma belopp, varmed ortstillägg utgår till andra gradens tjänstemän i Stockholm. Däremot kan jag icke finna skäl till någon nedprutning av det nu utgående ortstillägget för inspektörerna i de tre nordligaste länen. Den jämförelse, löneregleringskommittén gjort såväl med vissa lärargrupper som med vissa statens befattningshavare av första och andra graden i dessa län, är näm-

ligen enligt min mening ganska missvisande. Sålunda hava t. ex. länsstyrelsernas tjänstemän sin tjänstgöring förlagd till vederbörande stad, och enahanda är förhållandet med t. ex. läroverkslärarna, under det att en folkskolinspektör måste större delen av året och särskilt under vintern vistas på resor under högst ogynnsamma förhållanden, även ekonomiskt sett. Särskilt resorna i lappmarkerna kräva av inspektören bland annat en kostsam utrustning, för så vitt han skall undgå att duka under för de svårigheter, som där möta honom. Och enahanda är förhållandet i Jämtlands län. Billigheten kräver, att inspektören erhåller tillbörlig kompensation för de merkostnader, som vållas honom på grund av nyssnämnda förhållanden. Redan nu är det förenat med svårigheter att för de fysiskt och psykiskt ansträngande befattningarna i nordligaste Sverige få lika väl kvalificerade sökande som för motsvarande tjänster i sydligare belägna delar av landet. En nedsättning av nu utgående ortstillägg kan jag därför ej tillråda, utan hemställer, att detsamma även framdeles må utgå med 500 kronor.

Ersättning till vikarie för sjuk folkskolinspektör beräknas nu efter högst 3,000 kronor för år. Härjämte har Kungl. Maj:t föreskrivit, att arvode åt vikarie för folkskolinspektör skall, där Kungl. Maj:t ej i särskilt fall annorlunda förordnar, utgå med 3,000 kronor för kalenderår räknat. Högre arvode än 3,000 kronor för år har hittills utgått endast i två fall. I dessa båda fall har den tjänstledige inspektören varit förordnad att uppehålla annan befattning i statens tjänst och under tiden avstått samtliga sina avlöningsförmåner såsom inspektör. Nu har folkskolöverstyrelsen först föreslagit en höjning av vikariatsarvodet till 4,000 kronor ävensom bibehållande av rätt för Kungl. Maj:t att i visst fall föreskriva högre arvode, och löneregleringskommittén har, under uttalande av sin uppfattning rörande nämnda bestämmelse, tillstyrkt bifall till detta förslag. Sedermera har folkskolöverstyrelsen i sammanhang med sitt förslag om högre avlöningsbelopp åt folkskolinspektör med hänsyn till önskvärdheten, att väl kvalificerade personer, som överstyrelsen ansåge böra prövas i inspektörstjänst, skulle kunna åtaga sig vikariat utan att behöva riskera minskning i sina inkomster, föreslagit vikariatsarvodet till 4,800 kronor. Jag uppskattar till fullo de skäl, överstyrelsen anfört för sitt senast angivna förslag, men hyser den uppfattningen, att det av överstyrelsen åsyftade ändamålet kan vinnas även med ett något lägre vikariatsarvode. För min del anser jag, att man i berörda avseende kan stanna vid ett belopp av 4,300 kronor. Kungl. Maj:ts rätt att i visst fall medgiva högre arvode torde emellertid böra bibehållas.

Vikariats-
arvode.

Ersättning för
expenser.

För närvarande erhåller folkskolinspektör ersättning för expenser med 300 kronor om året. Styrelsen för inspektörsförbundet har gjort framställning om ersättningens höjande med 300 kronor. Löneregleringskommittén har ansett en höjning av beloppet befogad men ifrågasatt, att höjningen skulle begränsas till 200 kronor. Folkskolöverstyrelsen har däremot i sin senaste skrivelse i ärendet hemställt om beloppets höjning till 800 kronor. Av skäl, som överstyrelsen anfört, finner även jag en höjning av ersättningen för expenser påkallad, och synes mig sagda höjning skäligen böra bestämmas till 300 kronor. Då inspektörernas ökade kostnader för expenser äro en följd av de under senare år inträdda prisstegringarna och således möjligen endast av tillfällig beskaffenhet, ansluter jag mig till löneregleringskommitténs mening, att anslag för bestridande av nyssnämnda förhöjning bör uppföras på extra stat.

I fråga om ersättning för expenser till vikarierande folkskolinspektör vill jag förorda folkskolöverstyrelsens förslag.

Avlönings-
villkor.

I fråga om de nu gällande avlöningsvillkoren hava vissa ändringar föreslagits. Sålunda har löneregleringskommittén ansett, att bestämmelsen angående uppflyttning i högre lönegrad för sådan adjunkt vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk, som befordras till folkskolinspektör, borde erhålla en väsentligen formell omredigering, varvid det dock skulle angivas, att bestämmelsen avsåge endast manlig ordinarie adjunkt. Folkskolöverstyrelsen har däremot, med tanke på att bestämmelsen borde kunna tillämpas även på lektor vid folkskoleseminarium, allmänt läroverk och teknisk läroanstalt, seminarierector och ledamot av skolöverstyrelsen, velat utsträcka densamma till att gälla för statsanställd ordinarie befattningshavare i statens tjänst i allmänhet och med hänsyn därtill föreslagit den ändrade lydelse, som återfinnes å sid. 43. Då en sådan ändring av ifrågavarande bestämmelse som den av överstyrelsen angivna synes mig vara motiverad, biträder jag detta överstyrelsens förslag.

Vidare har löneregleringskommittén såsom nytt avlöningsvillkor föreslagit, att löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning. Jag förordar detta kommitténs förslag.

Slutligen har folkskolöverstyrelsen hemställt, att en bestämmelse om semesterledighet för inspektörerna måtte intagas i avlöningsvillkoren. Mot en sådan åtgärd talar visserligen den omständigheten, att inspektörerna icke hava en författningsenligt bestämd daglig tjänstgöringstid, men folk-

skolöverstyrelsen har anfört så starka skäl för sitt förslag, att ett undantag från den vanliga regeln i berörda avseende här synes vara på sin plats.

Inspektörens arbete är, såsom överstyrelsen påvisat, av den beskaffenhet, att det sällan lämnar honom någon ledighet, och jag har förvissat mig om riktigheten av överstyrelsens framställning härutinnan. Det egentliga inspektionsarbetet pågår, så länge skolorna inom inspektionsområdet äro i verksamhet, och, då skolornas ferier falla på olika tider inom olika skoldistrikt, blir den tid, då inspektören är befriad från nämnda inspektionsarbete, mycket kort; i allmänhet inskränker den sig till omkring en månad eller sex veckor under sommaren och tre veckor vid jul och nyår. Under skolornas lästid är inspektören visserligen icke alla dagar stadd på resa, men då han under vissa kortare perioder håller sig hemma, är det för utförande av vissa administrativa göromål, för avfattande av promemorior till skolråd och av yttranden på grund av remisser eller annan anledning, för granskning av statsbidragsrekvisitioner m. m. dylikt, som ovillkorligen måste uträttas, och är han då av sådana göromål fullt upptagen. Under nyssnämnda korta tid på sommaren, då inga skolor pågå, måste han vara sysselsatt med granskning av lärarpersonalens och skolrådets statistiska uppgifter, återsändande av dem, som äro felaktiga, och förnyad granskning av dem, sedan de återkommit, vilken granskning kräver i det närmaste en månads träget arbete, vidare med inspektion av folkbibliotek och skolköksundervisning, besiktning av skollokaler, besök vid skolråds-sammanträden, utarbetandet av sin årsberättelse m. m., och under julfrierna har han att granska alla de rekvisitioner av statsbidrag för undervisning i manlig och kvinnlig slöjd, huslig ekonomi, folkbibliotek och fortsättningsskolor, som då hopa sig. Året igenom har han att sköta en vidlyftig tjänstekorrespondens. Såväl under resor som eljest är han upptagen av sin tjänst dagen igenom. Någon till vissa timmar begränsad arbetsdag kan han på grund av arbetets natur icke påräkna.

Nu kan invändas, att någon lättnad i arbetet kommer att beredas inspektören under förutsättning av bifall till mitt i det föregående gjorda förslag rörande omreglering av inspektionsområdena. Dessa äro emellertid även i det nu framlagda förslaget så pass tilltagna, att, i den mån de nya fortsättningsskolorna komma till stånd, arbetet får en sådan omfattning, att det icke lämnar honom erforderlig ledighet för att han skall kunna på ett tillfredsställande sätt följa med strävandena å skolans område. Därest icke inspektören till skada för skolan skall stanna i sin personliga utveckling eller ock i förtid utslitas, lärar semesterledighet böra beredas honom, så vitt detta låter sig göra. Jag delar emellertid folkskolöverstyrelsens uppfattning, att sådan ledighet icke bör tillerkännas inspektö-

terna såsom en rättighet, på vilken de under alla omständigheter skulle kunna göra anspråk, utan att det bör ankomma på skolöverstyrelsen att i varje särskilt fall pröva, huruvida sådan ledighet kan medgivas utan hinder för göromålen behöriga gång. Tiden för ledigheten torde böra bestämmas till högst en och en halv månad årligen. Givetvis bör dylik ledighet icke medföra någon minskning i inspektörens avlöningsförmåner.

Familje-
pensionering.

Med avseende på familjepensionering tillhör ordinarie folkskolinspektör folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Gällande bestämmelser i fråga om hans delaktighetsbelopp i nämnda kassa äro i det föregående angivna å sid. 46 och 47. Någon ändring i dessa bestämmelser är icke ifrågasatt. Till frågan om höjning av statsbidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa till följd av den nu förordade löne- och pensionsregleringen för folkskolinspektörerna samt ökningen av dessas antal torde jag senare få tillfälle att återkomma i annat sammanhang.

Kostnads-
beräkning.

Enligt överstyrelsens beräkningar skulle hela kostnaden för genomförande av överstyrelsens förslag uppgå till 401,400 kronor. De avvikelser från sagda förslag, som jag förordat, skulle föranleda minskning av nyssnämnda summa med 26,000 (52×500 kronor för inspektörernas avlöning, 100 kronor för ortstillägg till den statens folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattar Stockholms stad, 4,000 (8×500) kronor för semestervikarier och 10,400 (52×200) kronor för expenser, eller med tillhopa 40,500 kronor, vadan hela kostnaden enligt mitt förslag skulle uppgå till 360,900 kronor. Av detta belopp skulle 15,600 kronor avses för höjning av expensersättningen till inspektörerna och uppföras på extra stat. Återstoden, 345,300 kronor, utgör således det belopp, till vilket det nuvarande anslaget bör höjas. Beloppet torde emellertid böra avrundas till 345,000 kronor. Det nuvarande anslaget, 157,000 kronor, behöver alltså ökas med 188,000 kronor. Då emellertid ett förslagsanslag av 24,600 kronor för tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörer är uppfört i 1919 års rikstat, inskränker sig den verkliga ökningen till 163,400 kronor.

Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörerna.

I framställningar den 30 september 1916 och den 31 augusti 1917 har folkskolöverstyrelsen på anförda skäl hos Kungl. Maj:t hemställt om åtgärders vidtagande för att folkskolinspektörerna måtte erhålla resekostnads- och traktamentsersättning efter tredje klassen i gällande resereglemente i stället för som nu är bestämt efter fjärde klassen.

I sin skrivelse den 31 augusti 1918 angående anslag till folkundervisningen under budgetåret 1920 har överstyrelsen, under hänvisning till att resekostnadsersättningens belopp måste i väsentlig grad bliva beroende av antalet inspektörer och att frågan om detta belopps storlek alltså stode i samband med utredningen om ökningen i inspektörernas antal, hemställt, att Kungl. Maj:t i avbidan på närmare förslag från överstyrelsen måtte vid uppgörande av statsverkspropositionen till 1919 års riksdag beräkna en höjning av det på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer med 151,000 kronor eller från 149,000 kronor till 300,000 kronor.

Beträffande nämnda resekostnadsersättning yttrar folkskolöverstyrelsen i sin merberörda skrivelse den 9 oktober 1918:

Vid de beräkningar av det behöfliga anslagsbeloppet för resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer har överstyrelsen gått ut ifrån att inspektörernas antal skulle vara 52, att förrättningsdagarnas antal för varje inspektör kunde i medeltal uppskattas till 170 om året samt att rese- och traktamentsersättning skulle utgå efter tredje klassen i nu gällande resereglemente med den provisoriska höjning av traktamentsersättningen till 14 kronor om dagen, som av senaste riksdag medgivits, varjämte hänsyn tagits till nu gällande biljettpriser ävensom till vad som för ifrågavarande ändamål verkligen åtgått för år 1917.

Även om man fasthåller vid de nämnda utgångspunkterna, måste givetvis beräkningarna angående kostnaderna för inspektörernas resor under år 1920 under nuvarande förhållanden ställa sig synnerligen osäkra. Härtill kommer ytterligare en viktig omständighet. Efter vad överstyrelsen har sig känt, hava särskilda sakkunniga tillkallats för att framlägga förslag till resereglementets omarbetning. Man torde därför kunna förvänta, att under år 1920 andra grunder för rese- och traktamentsersättningen än de, som nu gälla, komma att tillämpas.

Överstyrelsen vill uttala den bestämda förhoppningen, att vid sagda frågas ordnande ersättningen för folkskolinspektörerna måtte bliva så tillmäti, att den kan fullt täcka de utgifter, för vilka den är avsedd, så att inspektörerna icke måtte behöva såsom för närvarande tillgripa sin avlöning för att bestrida en del av resekostnaderna. Inspektörernas verksamhet är sådan, att de måste tillbringa en mycket stor del av året på resor, om de skola med framgång kunna fullgöra sitt uppdrag. Det måste därför vara synnerligen angeläget, att frågan om folkskolinspektörernas resekostnadsersättning snarast möjligt ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Departementschefen.

För närvarande utgår resekostnads- och traktementsersättning åt folkskolinspektörerna efter fjärde klassen i gällande resereglemente. När frågan rörande omreglering av folkskolinspektionen behandlades av 1914 års senare riksdag, yttrade riksdagen i sin skrivelse i ämnet, nr 135, att, om än vissa skäl kunde anföras för en uppflyttning av inspektörerna till högre klass i resereglementet, någon tids erfarenhet dock borde avvaktas, innan någon rubbning i sagda avseende skedde. Sådan erfarenhet har nu vunnits, och denna har tydligt givit vid handen, att inspektörerna icke kunnat få sina utgifter för resekostnader och vivre täckta genom den nuvarande ersättningen. Från inspektörerna framföres en samfäld klagan, att de nuvarande reseersättningarna, särskilt med avseende på dagtraktementerna, ej förslå till bekostande av de ej minst å landsbygden oerhört stegrade reseutgifterna, och det kan ej vara rimligt att av personer, som tillbringa hälften av året på resor, påfordra personliga tillskott för resekostnadernas bestriktande. Det torde därför böra anses billigt, att resekostnads- och traktementsersättning får utgå till dem på sätt folkskolöverstyrelsen upprepade gånger ifrågasatt. Under förutsättning härav skulle det för ändamålet på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget böra höjas med 151,000 kronor eller från 149,000 kronor till 300,000 kronor.

Hemställan.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

dels besluta,

att avlöningen till folkskolinspektör skall från och med år 1920 utgöra 5,300 kronor, därav 3,500 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor, dock att för folkskolinspektör, som av Kungl. Maj:t tillsatts genom förordnande på viss tid, lönen skall minskas med 200 kronor;

att ortstillägg därjämte skall utgå med 400 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattar Stockholms stad, därest han är där bosatt, samt med 500 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen är förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som är där bosatt;

att arvudet till vikarierande folkskolinspektör skall, där Kungl. Maj:t ej i särskilt fall annorlunda förordnar, utgå med 4,300 kronor för kalenderår räknat;

att högsta pensionsunderlaget för folkskolinspektör skall utgöra 4,300 kronor; samt

att för expenser skall utgå till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkskolinspektör ävensom till å ledig befattning vikarierande folkskolinspektör dels ersättning med 300 kronor för år, dels ock därutöver, så länge riksdagen för ändamålet beviljar medel, tillläggsersättning med 300 kronor för år, dock att folkskolinspektör, som är tjänstledig, skall av honom tillkommande ersättning och tilläggsersättning för expenser till sin vikarie avstå 300 kronor för år räknat, så vida icke Kungl. Maj:t i särskilt fall bestämmer, att han skall avstå högre belopp;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de föreslagna avlöningsförmånerna skola gälla de villkor och bestämmelser, som i sådant hänseende äro stadgade i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 255) angående avlöningsförmåner åt folkskolinspektörer m. m., dock med följande ändringar och tillägg:

att, därest statsanställd ordinarie befattningshavare i undervisningsväsendets tjänst, vilken befordras till folkskolinspektör, i sin föregående tjänst åtnjutit avlöning med högre belopp än folkskolinspektörs begynnelseavlöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg såsom folkskolinspektör, att hans avlöning i sistnämnda befattning icke kommer att understiga hans avlöning i den förra tjänsten eller, om avlöningen i denna varit högre än folkskolinspektörs slutavlöning, befattningshavaren genast skall erhålla den högsta för folkskolinspektör stadgade avlöningen, varjämte, där sådan befattningshavare icke såsom folkskolinspektör erhåller högre avlöning än han i sin föregående tjänst uppburit, honom skall tillgodoräknas för uppflyttning i högre lönegrad såsom folkskolinspektör den tid, varunder han innehaft den föregående befattningen, efter det han i denna senast uppflyttades i högre lönegrad;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension är

skyldig att från tjänsten avgå, icke må tillträda samma förhöjning;

att semester må, efter därom i varje särskilt fall gjord ansökan, kunna av skolöverstyrelsen medgivas folkskolinspektör intill högst en och en halv månad årligen och å tid, då sådant av överstyrelsen prövas kunna ske utan hinder för göromålens behöriga gång;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åt-njutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen;

dels förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträder befattning som folkskolinspektör, skall vara pliktig att underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande ordinarie folkskolinspektörer, vilka icke före den 15 november 1919 anmäla, att de vilja underkasta sig de nya avlöningsbestämmelserna och därvid fästa de villkor och förbehåll, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande föreskrifter tillkommande avlöningsförmåner;

dels bestämma, att ordinarie folkskolinspektör skall tillhöra folkskollärarnas änke- och pupillkassa eller den anstalt för familjepensionering, som kan komma att ersätta denna, varvid som delaktighetsbelopp skall gälla lönen i högsta lönegraden; dock med rätt för den, som före tillträdet av inspektörsbefattningen är delägare i nämnda kassa med högre delaktighetsbelopp än det, som skulle tillkomma folkskolinspektör, att bibehållas vid det högre delaktighetsbeloppet, under villkor att han erlägger dels den mot det högre delaktighetsbeloppet svarande pensionsavgiften, dels därutöver en årlig tillläggsavgift, motsvarande det statsbidrag, som skulle utgå för skillnaden mellan folkskolinspektörs delaktighetsbelopp och det högre belopp, med vilket han är delaktig i kassan;

dels för anställande i ett från 34 till 52 ökat antal inspektionsområden av folkskolinspektörer med ovan angivna avlöningsförmåner och ersättning för expenser samt för bestridande av arvoden åt vikarierande folkskolinspektörer höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer med 188,000 kronor eller från 157,000 kronor till 345,000 kronor;

dels till bestridande av tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer anvisa på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 15,600 kronor;

dels ock höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer med 151,000 kronor eller från 149,000 kronor till 300,000 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan biföll Hans Maj:t Konungen; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.

Över-
de föreslagna nya folk-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
Inspektions- område.	Stift, vilka området tillhör.	Län, vilka området tillhör.	Uppgifter angående inspektionsområden, distrikt med särskilda lokalinspektörer				
			Areal land i hektar.	Folkmängd.	Antal skol- distrikt.	Antal skolor.	Antal skolbarn.
N:o 1.	Ups. Str.	Sth.	152,605	498,199	33	182	40,874
» 2.	Ups.	Sth. Ups.	—	—	—	—	—
» 3.	»	Sth. Ups. Vstm.	506,519	134,201	89	348	15,094
» 4.	Str.	Sml.	—	—	—	—	—
» 5.	Str. Lkp.	Sml. Östg. Vstm.	445,976	128,484	39	322	15,396
» 6.	Lkp.	Östg. Klm.	414,117	139,305	52	287	16,234
» 7.	»	Östg.	361,528	130,308	81	288	15,455
» 8.	Lkp. Vxö.	Östg. Klm.	—	—	—	—	—
» 9.	» »	Östg. Jkp. Klm.	—	—	—	—	—
» 10.	Vxö. Sk.	Jkp.	468,703	115,686	55	257	13,980
» 11.	Vxö.	Jkp. Krb.	—	—	—	—	—
» 12.	»	Krb.	—	—	—	—	—
» 13.	»	Klm.	534,225	122,741	69	328	15,359
» 14.	Str. Vby.	Sth. Sml. Gtl.	449,521	103,913	104	285	11,584
» 15.	Lnd.	Blk.	271,504	135,563	35	291	18,492
» 16.	»	Blk. Krst.	355,001	128,919	67	364	17,059
» 17.	»	Krst. Mlh.	221,800	176,036	84	423	22,065
» 18.	»	» »	245,033	128,755	107	440	16,874
» 19.	»	Mlh.	164,964	250,669	115	408	31,684
» 20.	Lnd. Gbg.	Krst. Hll.	348,746	118,369	56	340	15,385
» 21.	Gbg.	Hll. Älvb.	—	—	—	—	—
» 22.	»	Gbg.	178,865	302,953	45	272	32,752
» 23.	»	»	221,938	99,237	44	281	14,244
» 24.	Gbg. Kst.	Gbg. Älvb.	—	—	—	—	—
» 25.	Gbg. Sk.	Älvb. Skb.	—	—	—	—	—
» 26.	» »	» »	492,317	114,068	97	291	13,568
» 27.	Sk.	Skb.	—	—	—	—	—
» 28.	»	»	—	—	—	—	—
» 29.	Kst.	Älvb. Vrml.	—	—	—	—	—

sikt av
skolinspektionsområdena.

Bilaga.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	
där skol- finnas.		Uppgifter angående inspektionsområdena med frånräknande av skoldistrikt med särskilda lokalinspektörer.							
Antal under- visnings- avdel- ningar.	Antal lärar- avdel- ningar.	Areal land i hektar.	Folkmängd.	Antal skol- distrikt.	Antal skolor.	Antal skol- barn.	Antal under- visnings- avdel- ningar.	Antal lärar- avdel- ningar.	
1,398	1,387	139,415	85,036	32	161	9,596	357	347	1.
—	—	481,532	98,409	65	339	11,571	443	401	2.
534	503	504,981	106,342	88	346	13,086	464	433	3.
—	—	402,420	100,387	64	295	12,250	448	402	4.
563	511	437,533	97,984	38	307	11,718	444	392	5.
704	503	404,232	81,151	50	265	10,058	514	318	6.
644	471	355,457	104,378	80	282	12,954	558	385	7.
—	—	496,168	98,728	36	278	11,946	562	374	8.
—	—	517,012	90,386	62	292	10,782	563	354	9.
615	455	463,975	86,888	54	250	10,988	515	355	10.
—	—	553,922	86,410	56	293	11,051	538	332	11.
—	—	549,945	102,882	52	312	12,500	561	371	12.
579	434	533,441	106,063	68	326	13,730	523	378	13.
418	402	447,488	89,434	103	283	10,098	371	355	14.
566	503	270,475	107,466	34	286	15,780	477	414	15.
578	529	353,534	116,377	66	360	15,886	536	488	16.
744	730	217,616	113,211	81	393	15,140	516	501	17.
576	539	243,954	117,127	106	438	15,597	536	499	18.
1,048	1,033	157,838	104,098	112	366	14,453	500	485	19.
568	498	347,255	99,413	55	332	13,219	499	429	20.
—	—	358,167	103,676	79	307	13,508	584	408	21.
1,159	1,038	173,644	105,959	44	256	13,693	568	454	22.
628	378	219,267	85,599	43	274	12,708	577	327	23.
—	—	436,858	83,924	49	297	11,932	590	324	24.
—	—	278,799	109,352	79	240	12,774	573	386	25.
685	423	482,679	86,669	96	286	10,600	579	319	26.
—	—	314,523	97,116	89	243	11,044	495	336	27.
—	—	364,822	108,444	97	307	11,980	571	370	28.
—	—	547,943	84,371	40	296	9,835	583	347	29.

Över-
de föreslagna nya folk-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
Inspektions- område.	Stift, vilka området tillhör.	Län, vilka området tillhör.	Uppgifter angående inspektionsområden, distrikt med särskilda lokalinspektörer				
			Areal land i hektar.	Folkmängd.	Antal skol- distrikt.	Antal skolor.	Antal skolbarn.
N:o 30.	Kst.	Vrml.	534,011	116,114	36	331	14,249
» 31.	»	Vrml. Örb.	—	—	—	—	—
» 32.	Str. Kst.	Örb.	388,401	137,571	41	311	16,156
» 33.	Vstå.	Örb. Vstm.	—	—	—	—	—
» 34.	Ups. Vstå.	Vstm.	485,015	126,721	53	338	15,426
» 35.	Vstå.	Kpb.	—	—	—	—	—
» 36.	»	»	334,471	99,519	22	267	12,591
» 37.	Ups. Vstå.	Kpb. Gvb.	—	—	—	—	—
» 38.	» »	» »	541,299	115,126	16	261	14,351
» 39.	» »	» »	—	—	—	—	—
» 40.	Ups.	Gvb.	—	—	—	—	—
» 41.	Hsd.	Vstn.	—	—	—	—	—
» 42.	»	»	—	—	—	—	—
» 43.	Hsd. Llå.	Vstn. Vbt.	—	—	—	—	—
» 44.	Hsd.	Jmtl.	2,509,354	76,330	39	277	9,526
» 45.	»	Vstn. Jmtl.	—	—	—	—	—
» 46.	Llå.	Vbt.	—	—	—	—	—
» 47.	»	»	—	—	—	—	—
» 48.	»	»	—	—	—	—	—
» 49.	»	Nbt.	—	—	—	—	—
» 50.	»	»	—	—	—	—	—
» 51.	»	»	—	—	—	—	—
» 52.	»	»	—	—	—	—	—

Anm. Arealen avser år 1916, folkmängden den $\frac{31}{12}$ 1917 och skolförhållanden den $\frac{30}{6}$ 1917.

sikt av
skolinspektionsområdena. (Forts.)

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	
där skol- finnas.		Uppgifter angående inspektionsområdena med frånräknande av skoldistrikt med särskilda lokalinspektörer.							
Antal under- visnings- avdel- ningar.	Antal lärar- avdel- ningar.	Areal land i hektar.	Folkmängd.	Antal skol- distrikt.	Antal skolor.	Antal skol- barn.	Antal under- visnings- avdel- ningar.	Antal lärar- avdel- ningar.	
658	470	531,869	97,222	35	329	12,294	592	404	80.
—	—	764,520	79,093	25	244	10,445	487	338	81.
566	536	386,239	102,904	40	306	12,611	458	428	82.
—	—	501,308	95,319	32	323	11,762	480	433	83.
541	518	478,694	98,150	50	329	12,329	448	425	84.
—	—	891,005	73,297	15	257	9,562	378	362	85.
481	447	333,214	87,306	21	261	11,574	446	412	86.
—	—	1,544,949	67,077	15	267	8,277	377	353	87.
544	501	535,371	78,444	15	247	10,278	413	371	88.
—	—	569,882	80,569	18	257	10,884	474	345	89.
—	—	761,843	76,420	22	262	9,790	487	327	90.
—	—	704,348	104,716	19	263	13,383	492	417	91.
—	—	584,804	88,914	28	275	11,976	498	358	92.
—	—	1,019,016	68,884	17	262	9,485	470	297	93.
465	343	2,508,504	63,714	38	275	8,663	434	312	94.
—	—	2,483,473	59,933	25	265	7,826	440	290	95.
—	—	2,000,271	63,322	13	260	9,523	475	324	96.
—	—	2,077,317	54,002	9	255	8,504	443	278	97.
—	—	1,352,497	49,144	6	196	7,430	339	238	98.
—	—	2,342,173	40,001	6	183	6,324	304	220	99.
—	—	2,212,334	47,942	5	187	7,102	325	279	100.
—	—	3,829,802	46,365	5	169	7,323	336	297	51.
—	—	1,481,700	42,977	11	217	6,684	322	264	52.